

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra praktické teologie

Diplomová práce

MUŽI PROŽÍVAJÍ VÍRU JINAK.
MUŽSKÉ BOHOSLUŽBY.

Vedoucí práce: Mgr. Ing. Zdeněk Demel, Th.D.

Autor práce: Jiří Baláš

Studijní obor: teolog

Ročník: sedmý

2008

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své magisterské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

5. prosince 2008

Děkuji vedoucímu diplomové práce Mgr. Ing. Zdeňku Demlovi, Th.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Dále bych chtěl poděkovat panu Františku Růžičkovi a knězi Václavu Vackovi za důležité informace k mužské spiritualitě a mužským bohoslužbám.

Na závěr chci poděkovat Petru Kalasovi za formální zpracování vyplněných dotazníků a za pomoc při přípravě a realizaci bohoslužby. V neposlední řadě děkuji Ing. Radomíru Kuchařovi za jazykové korektury práce.

Obsah

Úvod	6
1 Úvod do problematiky	8
1.1 Mužské vlastnosti a ctnosti	9
1.2 Ženské vlastnosti a ctnosti	12
1.3 Vzájemné obohacení	14
2 Důležitost náboženství v životě člověka	17
2.1 Definice základních pojmů	17
2.2 Profánní a posvátné	17
2.3 Člověk a transcendence	19
2.4 Rituály	20
3 Duchovní prožívání muže	23
3.1 Mužská spiritualita	23
3.2 Mužské archetypy	25
3.2.1 Duchovní vývoj muže	26
3.2.2 Čtyři mužské archetypy	27
3.3 Krize mužství, otcovství	32
3.4 Cíl a předmět dotazníkové sondy	36
3.4.1 Metodika výzkumu	36
3.4.2 Výsledky sondy	38
3.4.3 Zhodnocení sondy	47
4 Bohoslužby pro muže	48
4.1 Mužské prvky v židovské modlitbě a v Poslední večeři Ježíšově	49
4.1.1 Mužské prvky v židovské modlitbě	49
4.1.2 Mužské prvky v Poslední večeři Ježíšově	53
4.2 Současný stav a snahy	53
4.3 Příprava bohoslužeb	55
4.3.1 Způsob myšlení a zaměření	55
4.3.2 Pět důležitých aspektů	56

4.3.3	Další možnosti a náměty.....	59
4.4	Příklady bohoslužeb.....	62
4.4.1	Komentář k bohoslužbám.....	62
4.4.2	Vlastní bohoslužba – „Milovník ve mně“	66
4.4.3	Srovnání.....	72
Závěr	74
Seznam použitých zdrojů.....		76
Seznam příloh		79
Přílohy		80

Úvod

V roce 2002 jsem se setkal s člověkem, který přednášel na téma mužská spiritualita a archetypy muže. Velice mě tato přednáška oslovila, a proto jsem začal hledat k tomuto tématu literaturu. První kniha, kterou jsem četl, byla od Roberta Mooreho *Král, válečník, kouzelník, milovník aneb o mužské psychice*. Této knize jsem zcela nerozuměl, ale poté, co začaly v naší republice vycházet knihy od Richarda Rohra, který na Roberta Mooreho často odkazuje, opět jsem se k ní vrátil.

Při přemýšlení nad tématem diplomové práce jsem došel k názoru, že právě toto téma bych chtěl hlouběji zpracovat. Nechtěl jsem se jen ponořit do mužské spirituality, ale chtěl jsem, aby tato diplomová práce měla nějaký praktický dopad. Již dříve jsem se dozvěděl, že v Německu i v Rakousku se již připravují a konají bohoslužby pro muže. Napadlo mě tedy, že by bylo dobré spojit spiritualitu a praktickou teologii. Z toho pak také vznikl název: *Muži prožívají víru jinak. Mužské bohoslužby*.

Při shánění literatury jsem zjistil, že k tématu mužské bohoslužby je v češtině velice málo napsáno. Došel jsem proto k názoru, že by zpracování tohoto tématu mohlo být obohacujícím.

Cílem této diplomové práce je *na základě poznatků získaných z literatury, která se zabývá pohledem na muže z psychologického a spirituálního hlediska, ukázat, které důležité prvky by bohoslužba pro muže měla mít*.

Nejprve se tedy zabývám pohledem na muže, na jeho duchovní prožívání a vnímání Boha a zjišťuji, co je pro něho důležité; to vše z hlediska psychologického a spirituálního. Zde čerpám hlavně z knih Richarda Rohra a také z knihy Roberta Mooreho. Další literaturu jsem získal od Františka Růžičky, který se touto tematikou zabývá a který mi dal mnoho cenných informací, poznatků a postřehů k mužské spiritualitě.

Kapitolu o mužské spiritualitě doplňuji vyhodnocením sondy, kterou jsem udělal ve formě dotazníku. Cílem je doplnit a propojit předchozí část, která je spíše teoretičtější, s reálným životem.

Při shromažďování materiálů a literatury k přípravě bohoslužeb a hledání důležitých bodů a konkrétního provedení jsem zjistil, že v naší republice toho mnoho není k dispozici. Při svém pobytu v zahraničí v rámci studijního výměnného programu Erasmus, jsem proto věnoval nějaký čas k získání informací o tomto tématu.

Dříve, než se budu zabývat přípravou bohoslužeb, přiblížím důležité mužské prvky v židovské modlitbě a v Ježíšově Poslední večeři. Na to navážu pohledem na současný stav a snahy, které jsou v církvi. Z toho budu vycházet při hledání důležitých prvků, které by měla mít bohoslužba pro muže.

Při přípravě využívám hlavně poznatky a postřehy z knihy *Werkbuch Männerspiritualität*, kde je popsána příprava bohoslužeb pro muže a pak také zpracovány a přesně popsány bohoslužby pro celý církevní rok od různých autorů.

Další poznatky a postřehy jsem získal od kněze Václava Vacka, který připravuje a vede bohoslužby pro muže. Oslovil jsem ho a domluvil jsem si s ním rozhovor.

Na závěr okomentuji dvě bohoslužby, které mě oslovily ve výše zmiňované knize a k tomu připojím popis své vlastní bohoslužby, kterou jsem připravoval pro skupinu mužů. Díky těmto příkladům získají důležité prvky konkrétní podobu.

1 Úvod do problematiky

Téma, *Muži prožívají víru jinak*, je velmi široké a obsáhlé a bylo by velmi těžké obsáhnout celé prožívání víry mužů napříč všemi náboženstvími. Proto svoji pozornost budu směřovat k specifické formě katolické bohoslužby, a to k eucharistické slavnosti. Důležité místo při slavení eucharistie jakožto její předsedající zaujímá kněz. Z toho je pochopitelné, že v jeho způsobu myšlení, volbě slov, v jeho vnímání světa a také prožívání vlastní spirituality, hraje velkou roli to, že je muž. Což se zákonitě promítá do jeho projevů slovních i nonverbálních. Je proto důležité, aby tyto věci měl na paměti, počítal s nimi a také věděl, před koho předstupuje a podle toho volil vhodná slova a formy.

Když se podíváme do lavic v našich kostelích, z větší části tam převládají ženy. Proč tomu tak je? Mají ženy větší potřebu chodit do kostela? Je jim forma, s kterou se tam setkávají, bližší? A naopak, muži snad nemají potřebu chodit do kostela nebo tam nenacházejí pro sebe vhodnou formu? Je to složitá otázka, ale pokusím se na ně alespoň trochu odpovědět.

První, spíše psychologicko-spirituální kapitola, je věnována mužským a ženským vlastnostem a ctnostem a vzájemnému obohacení mužů a žen. V církvi jsou zastoupeni jak muži, tak ženy a jejich prožívání, vnímání a potřeby jsou různé. Je dobré o nich vědět, počítat s nimi a využít je.

Proto se nejdříve budu věnovat zvlášť mužům a zvlášť ženám. Budu se zamýšlet nad tím, co patří k jejich podstatě, co jsou jejich přednosti, co očekávají. Dále se také zaměřím na jejich spiritualitu, jejich vnímání a prožívání Boha.

Na závěr této první kapitoly uvedu, čím se mohou vzájemně obohacovat. Ukážu, že muž i žena mají v sobě také část toho opačného pohlaví. Objevení této opačné stránky může velice rozšířit, obohatit obzor i vnímání věcí kolem nás a samozřejmě i vnímání celého světa.

1.1 Mužské vlastnosti a ctnosti

Tato kapitola ukáže na důležité vlastnosti a ctnosti¹ muže, které má v sobě. Některé, např. vůdcovství, odvaha, schopnost riskovat, jsou vlastnosti, které bychom jmenovali hned, ale jsou zde i vlastnosti, které nás ani nenapadnou nebo které si nechceme připustit, že by mohly patřit k muži. Proto je nyní ukážu a následně popíšu, abychom pochopili, co se jimi myslí.

Vlastnosti, které očekáváme u muže, jsou mimo jiné např.: sebeovládání, pravdomluvnost, vůdcovství, zodpovědnost, schopnost se rozhodnout, vnitřní autorita, inteligence, schopnost přijmout výzvu, odvaha a schopnost riskovat.²

Sebeovládající se muž je ten, který zná svojí hodnotu, své možnosti, ví, co chce a je plně sám sebou. Snaží se dělat ty věci, o kterých je hluboko v srdci přesvědčen, že jsou správné.³

Pravdomluvnost u muže se projevuje tak, že dokáže věci a situace pojmenovat pravými jmény. Je to velmi náročné, protože to předpokládá velký stupeň objektivity, nestrannosti a také znalost potřebnou k nezávislému úsudku. U pravdomluvnosti se předpokládá, že muž dokáže vystoupit ze svého „já“ a dokáže se na danou situaci podívat z pozice druhého člověka. Muž přestává myslet na sebe a je schopen pro dosažení pravdy obětovat svůj čas a energii a nespokojí se jen s jedním názorem, s prvním dojmem, ale snaží se najít pravdu pro dobro všech zúčastněných.⁴

Rohr říká, že zodpovědnost je opak pasivity. Zodpovědný muž dokáže zhodnotit situaci, odhadnout, co je dobré udělat a pak to uskutečnit. Nepotřebuje, aby mu někdo říkal, co má dělat, on to udělá a bere za to na sebe plnou zodpovědnost.⁵

¹ Ctností se zde myslí určitá přednost, kvalita.

² Srov. ROHR, R. *Cesta divokého muže*, s. 97 – 98. - Richard Rohr je americký kněz, františkán německého původu, je jedním z nejznámějších představitelů duchovní obnovy v USA. Je zakladatelem komunity Nový Jeruzalém a vedoucí Centra pro akci a kontemplaci v Albuquerque v Novém Mexiku. Je autorem řady knih o mužské spiritualitě, iniciaci a kontemplativní modlitbě.

³ Srov. *tamtéž*, s. 98.

⁴ Srov. *tamtéž*, s. 99.

⁵ Srov. *tamtéž*, s. 99 – 100.

Další mužskou ctností je schopnost se rozhodnout. Je pravda, že se při této ctnosti může muž často stát neoblíbeným u druhých a také může něco rozhodnout a nemusí to být zrovna správné. Důležité je, aby byl schopný se z chyb poučit.⁶ To je však právě pro muže velmi těžké: přiznat si chybu a ukázat před druhými, že se rozhodl špatně. V tomto se mnohdy projevuje mužská ješitnost, která zvítězí a zabrání v projevu této vlastnosti, která by u muže měla být.

Schopností přijmout výzvu, se myslí schopnost riskovat křivdu. Pod touto ctností si můžeme představit muže, který se dívá kolem sebe a reaguje na výzvy a nebojí se riskovat. Znamená to často riskovat hádku, nedorozumění a nesouhlas.⁷ V tomto případě také záleží, jak muž prezentuje, že se rozhodl využít výzvy, že chce něco riskovat, že se rozhodl udělat nějaký závažný krok. Zde si můžeme představit změnu práce, výstup na vysokou horu, atd. Což někdy může s sebou nést důsledky, které se dotýkají ostatních, např. muž může podnikat některé své akce na úkor rodiny. Může s tím např. přijít před rodinu jako s hotovou věcí a tím ji třeba ohrozit nebo zanedbávat. Schopností přijmout výzvu se každopádně nemyslí, že bude ohrožovat sám sebe a lidi kolem sebe.

Další důležité vlastnosti mužství jsou klidná jistota a láskyplná citlivost projevovaná vůči druhým. Klidná jistota znamená, že muž ví, co v životě chce a je si vědom, že má v něm velký a důležitý význam. Druhá vlastnost, láskyplná citlivost vůči druhým, s tím plně souvisí. Udržuje muže v bdělosti, aby se nezahleděl do sebe, ale neustále si byl vědom, že tu je pro druhé.⁸

Tyto poslední vlastnosti korespondují s těmi předchozími a jasně ukazují, že nelze některé vlastnosti z toho celku vytrhnout a zaměřit se pouze na ně, ale právě naopak, všechny jsou úzce propojeny a navzájem se doplňují.

Pokud jsme muži, tak po této části na nás může přijít deprese a špatný pocit, že nejsme nikdy schopni být tím „pravým“ mužem. O to tu nejde. Cílem je přiblížit vlastnosti, které patří k ideálnímu muži, a na nás už je, je objevovat a snažit se je ve svém životě uplatnit.

⁶ Srov. ROHR, *Cesta divokého muže*, s. 100.

⁷ Srov. *tamtéž*, s. 101.

⁸ Srov. CRABB, L. *Muž a žena*, s. 118 – 119.

Je jasné, že v životě muže přicházejí chvíle nejistot, hledání a zkoušení. Právě tyto momenty muže udržují při zemi a nehrozí, že by se vyzdvihoval nad druhé a ukazoval, jak je silný, mocný a že má vše ve svých rukou. Tím se zabývá také Rohr ve své knize *Adamův návrat*, kde ukazuje na dnešní společnost a říká, že hlavním mottem každého muže je: „*mít svůj život pevně rukou*“⁹. Právě jedinou výhrou pro muže je si uvědomit opak, že nemá vše ve svých rukou. Když si tento opak uvědomí, tak to neznamena, že nebude nic dělat a čekat, až se to udělá samo, ale dává tím prostor Bohu, aby mohl působit. Bůh může doplnit, doladit, prostě být v tom, co on už ve svých omezených možnostech nezvládá, na co již nemá.¹⁰

Muž vystupuje v různých rolích, např. syn, přítel, kolega, manžel, vedoucí, podřízený, atd. Jedna velká role v životě muže je role otce. Ukažme si některé důležité vlastnosti, které mohou muži pomoci ve vztahu k jeho dětem a manželce.

Jedna z důležitých vlastností, nejen pro roli otce, je být sám sebou. Nebrat si masku a nehrát si na někoho jiného. Další je přítomnost a zájem o děti. Ochota hrát si, poslouchat, povídat si s dětmi. Dále být příkladem v sebeovládání. Když děti trucuují nebo vzdorují, tak nevzdorovat s nimi, ale ovládnout svoji povahu. Rodinné vztahy pomáhá zlepšovat porozumění, pochopení a trpělivost. Dávat jistotu v malých i velkých věcech, aby děti mohly beze strachu přijít, když budou potřebovat pomoc nebo něco řešit. Učit děti řešit problémy a získat si u nich důvěru a úctu. Pro děti je důležité, aby viděly otcovo porozumění a soulad s matkou. Otec má být také určitou směrovkou při utváření svědomí dětí hlavně v dospívání. Mladí potřebují jasné směrnice a silnou osobnost, o kterou se mohou v tomto bouřlivém období opřít. Otec jako bezpečný přístav při všech možných ztroskotáních jak pro děti, tak i pro manželku. A poslední věc, umět dětem i občas poděkovat.¹¹ Opět jde o výčet ideálních vlastností, ke kterým by měl muž v roli otce směřovat.

Záměr této kapitoly bylo ukázat vlastnosti, které můžeme u muže najít a s kterými můžeme počítat a které můžeme využít při přípravě programu pro

⁹ ROHR, *Adamův návrat*, s. 147.

¹⁰ Srov. *tamtéž*, s. 147 – 148.

¹¹ Srov. FERRERO, B. *Vychovávej jako Don Bosco*, s. 54 – 56.

muže. Jeho jednání, prožívání a vnímání a výčet toho, co ho ovlivňuje, budou hlouběji rozvedeny ve 3. kapitole.

1.2 Ženské vlastnosti a ctnosti

Poté, co jsem ukázal a rozebral vlastnosti muže, zaměřím se nyní na ženu. Představím její přednosti, vlastnosti, které jsou typicky ženské a díky jejich znalosti můžeme trochu pochopit její vnímání světa.

Ženské ctnosti jsou nasměrovány hlavně k vytváření a k udržování vztahů. Touha po vztazích je přímo zabudovaná v centru bytosti žen a je spjata s touhou po transcendentálním významu. Jejich snahou má být, aby vztahy zůstaly prioritou ve světě.¹²

Ženy jsou také nazývány strážkyněmi rodinného krbu. Krb, kde se udržoval oheň, patřil k základním atributům domova. Bylo to místo, kde bylo teplo, bezpečí, jídlo. Tento prostor měly na starosti ženy. Proto žena byla ztotožňována s domovem. Vytvářela a udržovala vztahy s mužem a dětmi.¹³

Vztah je pro ženu velice důležitý (tím samozřejmě netvrdíme, že pro muže vztahy nejsou důležité), proto vlastnosti, které k ženě patří, by jí měly pomáhat k získávání, k udržování a k trvání vztahu. Rohr jmenuje tyto vlastnosti: pokora, poslušnost, vstřícnost, otevřenost, schopnost odpouštět, důvěra a trpělivost.¹⁴

Povzbuzovat druhé a posilovat vztahy patří k podstatným prvkům ženství. Dobrým příkladem je třeba péče o rodinu, o dítě, kde se žena snaží vytvářet dobré zázemí, příjemné prostředí vhodné pro vytváření a udržování vztahů. V její přirozenosti je vydávat ze sebe energii, která sytí vztahy a upevňuje vazby.

Umění vytvářet vztahy předpokládá vnitřní klid a jistotu, který pak umožňuje druhým lidem, aby byli, a dává prostor, aby rostli. V její přítomnosti se můžou uvolnit. Sama riskuje, otvírá se a stává se zranitelnou, ale tím zve ostatní k životu. Zde můžeme vidět jasnou paralelu s mateřstvím.¹⁵

¹² Srov. ELDREDGE, S. a J. *Úchvatná*, s. 14.

¹³ Srov. VODÁKOVÁ, A. a O. *Rod ženský*, s. 83 – 84.

¹⁴ Srov. ROHR, *Cesta divokého muže*, s. 97.

¹⁵ Srov. ELDREDGE, S. a J. *Úchvatná*, s. 105 – 108.

Jemnost je další z ženských vlastností, která napomáhá k utváření vztahu. Nejedná se o slabost, ale jemnost, něhu. Díky této vlastnosti dokáže druhé citlivě přijímat, vnímat jejich nepatrné radosti i starosti. Dokáže si všimnout i malých věcí, které vypadají na první pohled zbytečné.¹⁶

Dále můžeme u žen nalézt zvědavost v dobrém slova smyslu, dar velké vytrvalosti a síly, intuitivnost, péči o své potomky, partnery a blízké, a také schopnost přizpůsobit se měnícím se okolnostem.¹⁷

Toto pojednání nechce vyobrazit ideální ženu, která se zaměřuje jen na vztahy, péči o rodinu, děti, manžela, a sebe odsouvá stranou. Ukázal jsem tím jen její přednosti.

Hnací silou pro ženu v uskutečňování vztahů je její vnitřní divoká žena. Tímto tématem se zabývá Clarissa Pinkola Estésová¹⁸ ve své knize *Ženy, které běhaly s vlky*.

Ukazuje zde, jak moc je pro ženu důležité, aby v sobě objevila divokou ženu. Slovem *divoká* nemyslí neovladatelná, ale ve smyslu původním, tedy žijící přirozeným způsobem života. Představuje pro ni hnací sílu, bez které nemůže žena žít. Díky divošce v sobě dokáže žena být tím, čím je, opravdová, na nic si nehrající. Stává se zdravou ženou, která je zdatná, plná životní síly, životodárná, vynalézavá, věrná.¹⁹

Říká také, že prapůvodní divoška je patronkou všech spisovatelů, malířů, sochařů, tanečníků, hledajících a nalézajících, protože ti všichni se zabývají vynalézavou činností a ta je hlavním dílem instinktivní povahy. Divoká žena je neodmyslitelnou složkou pro mentální a duchovní zdraví ženy. Je tedy pramenem ženství.²⁰

Každý, kdo se nachází v blízkosti ženy, potkává se ve skutečnosti s její vnější a vnitřní stránkou. Pokud je vnější a vnitřní stránka ženy v souladu,

¹⁶ Srov. ELDREDGE, S. a J. *Úchvatná*, 125.

¹⁷ Srov. ESTÉS, C. P. *Ženy, které běhaly s vlky*, s. 16.

¹⁸ C. P. Estésová je mezinárodně uznávanou a oceňovanou autorkou, diplomovanou psychoanalytičkou Jungovy psychologické školy International Association of Analytical Psychology v Curychu a *cantadorou*, vypravěčkou starých příběhů v latinské tradici.

¹⁹ Srov. ESTÉS, C. P. *Ženy, které běhaly s vlky*, s. 19 – 22.

²⁰ Srov. *tamtéž*, s. 23.

potkáváme zralou ženu, z které číší síla obou dvou. Proto je důležité, aby nebyla jedna strana zanedbávána anebo odloučena od té druhé.²¹

1.3 Vzájemné obohacení

V úvodu první kapitoly jsem již upozorňoval, že celé toto pojednání o muži a ženě bude zakončeno tím, co je nebo může být vzájemným obohacením. Tato stať z části vychází z psychologie C. G. Junga, který přišel s myšlenkou, že u každého muže lze nalézt ženskou složku osobnosti (anima), která je tvořena ženskými archetypy²². A stejně tak u ženy lze nalézt mužskou složku osobnosti (animus), která je tvořena mužskými archetypy.²³

Příkladem, který nám ozřejmí tuto myšlenku, může být obraz, který popisuje Richard Rohr ve své knize *Cesta divokého muže*. Tento obraz viděl v katedrále v San Franciscu. Na obraze je šest postav, které jsou vzájemně propletené a tvoří kruh. Tři mužské postavy jsou natočené směrem ven z kruhu a nazývají se Rozum, Tvar a Jazyk. Energie z nich jde do tří různých směrů. Tři ženské postavy jsou nasměrované do středu a nazývají se Meditace, Paměť a Píseň. Jejich energie směřuje k jednotě a soudržnosti. Na tomto obraze je krásně vylíčena symetrie mezi mužskými a ženskými vlastnostmi.²⁴

Obraz právě ukazuje, že muž má v sobě jednak mužské stránky, ale také ženské stránky a naopak.

V dřívější době se hodně zdůrazňovala rozdílnost mezi muži a ženami, a přitom se zapomínalo na jednotu obsaženou v nich samých. Naše společnost nás naučila pohlížet na druhé pohlaví s určitým podezřením a také v nás vypěstovala ducha konkurenčního boje o různé formy moci.²⁵

²¹ Srov. ESTÉS, *Ženy, které běhaly s vlky*, s. 108 – 109.

²² Archetyp v psychologii znamená vzorec psychického vnímání.

²³ Srov. ŘÍČAN, P. *Psychologie náboženství*, s. 217 – 218.

²⁴ Srov. ROHR, *Cesta divokého muže*, s. 29.

²⁵ Srov. *tamtéž*, s. 29 – 32.

Rohr zde také říká: „Protože většina společenských systémů byla dosud patriarchální nebo muži ovládaná, obvykle se na ženy pohlíží jako na utlačovanou společenskou skupinu. V tomto kontextu je všeobecně rozšířeným názorem, že muži drží veškerou moc a ženy prohrávají. Při svých vlastních úvahách o antagonismu mezi muži a ženami jsem došel k závěru, že poražení jsou jak jedni, tak druzí. Všichni jsme připraveni o onu zdravou celistvost – a já bych dokonce řekl posvátnost či svatost – která vychází ze sjednocení jak mužského, tak ženského prvku v našich životech. Dokonce bych zašel až k tvrzení, že muži celkově trpí větší ztrátou než ženy. A také v důsledku této ztráty strádají.“²⁶

Pokud se podíváme v Novém zákoně na Ježíše a na to, co hlásal, zjistíme, že se zde často objevuje myšlenka osvobození člověka od vnějších útlaků, nemocí a závislostí, ale také se zde odehrává, a to vždy, osvobození vnitřní.²⁷ Každý člověk může být utlačován svým vlastním chováním, myšlením a spoután svými návyky. Ježíš vyzývá k osvobození od všeho, co nás spoutává. A právě naše spoutání může být třeba v tom, že ustrneme ve své spiritualitě mužské či ženské a již se nezajímáme o tu druhou a tím ochuzujeme svůj život a nerozvíjíme a nepoznáváme svoji celistvost. Ježíš také tím ukazuje, že partnerství není v nadřazování jednoho nad druhým, v získávání větší moci, ale ve vzájemném sdílení a přijetí.²⁸

Důležité je, aby muži byli věrni svému mužství. Ženy pak nebudou mít potřebu vstupovat na jejich místo a zajišťovat správný chod věcí. A když jsou ženy věrné svému ženství, muži cítí a získávají jistotu při zvládnutí svých povinností a zároveň jsou vedeni k hluboké úctě ve vztahu k ženě.²⁹

Výše jsem již zmínil, že k pochopení mužství a ženství nestačí jen pochopit a zajímat se sám o sebe, ale také o druhého člověka. Proto pravé mužství a ženství, ve smyslu prvních dvou kapitol, se objevuje a rozvíjí jen v rámci nesobeckého přístupu k druhým.³⁰

²⁶ ROHR, *Cesta divokého muže*, s. 29 – 30.

²⁷ Srov. L 4,16-22.

²⁸ Srov. Ga 3,28.

²⁹ Srov. CRABB, L. *Muž a žena*, s. 115.

³⁰ Srov. *tamtéž*, s. 117 – 118.

Nyní uvedu několik příkladů, kdy se může inspirovat muž ženskou stránkou své duše a kdy zase žena mužskou.

Z obrazu, který jsem popisoval ze začátku, je zřejmé, že muži jsou více nasměrováni ven s tendencí přizpůsobit si okolí, kdežto ženy jsou spíše schopnější přizpůsobit se, naslouchat a čekat. Mnohdy právě tato mužská snaha, někdy až agresivita, vede muže k utrpení a k frustraci, že se snaží dosáhnout nemožného. Zde by pro ně bylo lepší, kdyby nastoupila ženská vlastnost a nechali věcem volný průběh.³¹

Ženy mají snadnější kontakt se svou tělesností a emocionalitou, nežli muži, kteří ji mnohdy potlačují za účelem potvrzení své mužskosti. Muži si mohou vzít příklad z jejich otevřenosti a citového prostoupení všech jejich vztahů i chování. Stinnou stránkou emocionality u žen je, že je někdy tak intenzivní, že brání objektivnímu řešení problému nebo se projeví neadekvátním zásahem.³²

Ve zdravém mužství a ženství jde o to, abychom přijali, že mužství a ženství samo o sobě nemá neomezené možnosti, ale že k celistvosti dojdeme, když přijmeme svoji identitu a budeme v sobě hledat a obohacovat se identitou opačného pohlaví.³³ Vztah mezi mužem a ženou je tím více uspokojivý, čím lépe oba vyřešili svůj vývoj k mužství a ženství. Je zajímavé, že právě to, co na sobě muži a ženy na začátku obdivují, v čem se liší, bývá často předmětem hádek a nepochopení.

Cílem celé této první kapitoly bylo ukázat rozdílnost mezi muži a ženami, jejich různé prožívání a vnímání světa. Avšak nejen to. Zároveň jsem chtěl ukázat a upozornit na obohacení, které se skrývá také v opačné složce naší osoby a že objevení této složky je pro nás důležité. Tyto poznatky mně budou moci posloužit při konkrétním návrhu provedení bohoslužeb, na které se zaměřím ve 4. kapitole.

³¹ Srov. PONĚŠICKÝ, J. *Fenomén ženství a mužství*, s. 87 – 88.

³² Srov. *tamtéž*, s. 91.

³³ Srov. *tamtéž*, s. 95.

2 Důležitost náboženství v životě člověka

Zařazením této kapitoly chci poukázat na význam a potřebu náboženství v životě člověka. Budu se zabývat profánními a posvátnými chvílemi v jeho životě, dále pak jeho vztahem k transcendentnu, jak dokáže vnímat Boha a co mu k tomu pomáhá. Konec bude patřit rituálům, které jsou součástí náboženství a pomáhají člověku k propojení s transcendentnem a se společenstvím. Začnu však definicí základních pojmů, které zde budu používat.

2.1 Definice základních pojmů

Náboženství

Definic náboženství je celá řada, proto vybírám jednu z mnoha: „*Náboženství je reálný, životní, osobní vztah člověka k transcendentní skutečnosti.*“³⁴

Transcendence

Transcendence pochází z latinského slovesa *transcendo, ere, scendi, scensum*, to znamená *překračovat, přesahovat*. Je to základní rys každé skutečnosti, která tím, že přesahuje svět, je na něm nezávislá a od něho odlišná.³⁵

Rituál

Rituál pochází z latinského slova *ritualis, e*, to znamená *obřadný*. Je to způsob chování založený na tradičních pravidlech.³⁶

2.2 Profánní a posvátné

Náš život se skládá ze všedních a slavnostních dní. Všední dny dávají našemu životu jistotu, určitou stabilitu, pravidelnost. Sestavení našeho všedního dne je více méně stejné. Například chodíme do práce, kde přesně víme, co máme dělat, máme tam své místo, zaběhané kroky. K všednímu dni patří také všední prostředí. Například máme stálé místo svého zubního kartáčku, oblíbeného hrníčku, vysavače, novin. To vše nám pomáhá, abychom nemuseli neustále

³⁴ ŠTAMPACH, I. O. *Malý přehled náboženství*, s. 10.

³⁵ Srov. PETROSILLO, P. *Křesťanství od A do Z*, s. 212.

³⁶ Srov. ELIADE, M. *Iniciace, rituály, tajné společnosti*, s. 4.

přemýšlet, kde co je, kam máme jít. Pomáhá nám to ke stabilitě a také k efektivnosti toho, co děláme. Vše má svůj účel. Umět žít během všedního dne je pro nás důležité proto, abychom obstáli v dnešním světě.³⁷

Dlouhé setrvávání ve všedních dnech má také své úskalí. Velká zabydlenost ve všedním světě nás může vést k nudě, otupělosti. Účelné myšlení a jednání nás vede k tomu, že to, co už nám nevyhovuje, tak vyměníme za lepší, abychom udržovali efektivnost našeho jednání. Bohužel toto jednání může také přejít i do vztahů ke známým a přátelům. Například když známí splní svůj účel, tak je odhodíme, protože jsme si už odvykli zkoušet věci nové a o něco usilovat. Proto zde mají důležité místo dny sváteční.³⁸

Sváteční dny nám přinášejí změnu, překračují tu každodennost, vytrhují nás z vyjetých kolejí. Pomáhají nám vyskočit z rutiny všedního dne a udělat věci úplně jinak. K tomu nám stačí třeba den nebo dva, abychom opět nabrali správný směr, ujasnili si věci, které jsou v životě důležité, na které nemáme normálně čas. Nebo abychom přerušili shon všedního dne, kdy nemáme čas na sebe.

Například dříve pro ty, kteří hodně pracovali na poli nebo v lese, znamenal svátek přijít mezi lidi a strávit s nimi sváteční čas. Pro moderního městského člověka, který tráví mnoho času mezi cizími lidmi v zaměstnání, ve vlaku, v obchodech, to spíše znamená, trávit sváteční chvíle doma, pokud možno bez cizích lidí.³⁹

Již od nepaměti víme, že ve všech společnostech byly jak všední, tak i sváteční dny. Na první pohled podle toho, co jsme uvedli výše, vypadá sváteční den jako opak všedního, ale on má ještě daleko větší hodnotu. Když se podíváme na původní kmene, tak při svátečním dnu se scházela celá společnost. Utvrzovala se při něm sounáležitost s kmenem a také sociální vazby s lidmi z kmene. Slavnostní dny se využívaly k přijímání nových členů, k iniciačním obřadům, atd.⁴⁰

³⁷ Srov. SOKOL, J. *Člověk a náboženství*, s. 36 – 37.

³⁸ Srov. *tamtéž*, s. 36 – 37.

³⁹ Srov. *tamtéž*, s. 37 – 38.

⁴⁰ Srov. *tamtéž*, s. 38 – 39.

Z předchozího příkladu vidíme, že sváteční dny jsou velice důležité, potřebné a hrají v našem životě důležitou roli.

Emil Durkheim⁴¹ řekl, že náboženství vychází ze společnosti, ale přispívá také k jejímu zachování. Napsal také, že lidé, kteří se spolu modlí, spolu zůstávají, ale platí to prý i obráceně. Lidé, kteří spolu zůstávají, se spolu modlí.⁴²

Do těch slavnostních chvílí našeho života může spadat bohoslužba, při které se setkáváme s naším Bohem. Můžeme při ní zažívat výjimečné okamžiky, může to být pro nás chvíle, kdy čerpáme síly pro všední dny. Zároveň to může být pro nás prostor potkat se s lidmi, kteří mají podobné smýšlení, upevnit s nimi sociální vazby.

2.3 Člověk a transcendence

Jak můžeme zažívat transcendenci, přesažnost ve svém životě? Je nějaký způsob jak Boha zakusit, dotknout se ho, přiblížit se k němu? Toto jsou otázky, které nás mohou napadat, o kterých můžeme přemýšlet. V této kapitole se pokusím na tyto otázky odpovědět nebo alespoň hledat odpovědi.

Již v první kapitole bylo řečeno, že není dobré se zahledět jen do sebe, ale že právě prostřednictvím druhého člověka můžeme najít sami sebe. To, co jsme, čili naše bytí, uskutečňujeme jen tehdy, když vycházíme sami ze sebe.

Boha nejsme schopni zachytit přímo, vždy se k němu dostáváme skrze svět, tedy skrze smyslové vnímání. Naše bytí se uskutečňuje v tomto přítomném světě, ne ve světě virtuálním. Stejně tak i náš vztah k Bohu se uskutečňuje v tomto reálném světě. Setkání s druhými pro nás znamená setkání s Bohem. Člověk je stvoření Boží a tím získává svoji plnou hodnotu. Proto jsme k druhým lidem vázáni nepodmíněným jednáním, tzn. přijetím, přejícností, nesobeckou oddaností. Tyto postoje dostávají svou trvalou hodnotu, jen když se na to dokážeme dívat z pohledu Božího.⁴³

⁴¹ Emil Durkheim (1858 – 1917) byl francouzský sociolog, filosof a pedagog, mimo jiné se také zabýval teoriemi původu náboženství. Jeho klasické dílo je *Elementární formy náboženského života* (1912).

⁴² Srov. DURKHEIM, E. *Elementární formy náboženského života*, s. 17.

⁴³ Srov. CORETH, E. *Co je člověk?*, s. 163.

Z toho vyplývá, že Boha nemáme hledat někde mimo náš svět, ale právě kolem sebe, v lidech, které potkáváme, a samozřejmě také v sobě.

Vztah k druhému člověku se projevuje určitou dvojznačností. Druhého člověka přijímáme pro jeho absolutní osobní hodnotu a to vyžaduje nepodmíněné přijetí v lásce a odevzdání. Na jedné straně má člověk absolutní hodnotu, ale na straně druhé tato hodnota nemá základ sama v sobě, nýbrž ve svém transcendentním vztahu k Bohu. Proto člověk ve své konečnosti ukazuje dále za sebe. Žádná lidská láska nemůže dát konečné naplnění. Vždy tu narážíme na určitou distanci, nenaplněnost, ohroženost lásky odloučením a smrtí. Proto úplné naplnění ve vztahu s druhým člověkem můžeme získat jen tehdy, když to vnímáme z Boží perspektivy. Vztah k člověku a vztah k Bohu není od sebe oddělen, ale naopak je vzájemně propojen.⁴⁴

To znamená, že nemůžeme milovat druhého člověka samotného, jen pro jeho osobní hodnoty? Ne, to tím nechceme říci. To bychom brali druhého člověka jen jako prostředek k cíli. Druhého člověka právě milujeme a přijímáme pro jeho vlastní osobní hodnotu, ale ta se právě zcela plně otvírá, když ho s láskou přijímáme v jeho vztahu k Bohu.⁴⁵

Jeden z možných způsobů, jak vnímat Boha v našem životě, může tedy být náš vztah k druhému člověku. Pokud tedy chceme zažívat Boha, nemusíme se všemožně snažit dostat mimo tento svět, ale stačí vidět druhého vedle sebe a nechat se jím obohatit. Toto poznání je důležité pro přípravu a prožívání bohoslužby. Bohoslužba by měla být zasazena v reálném životě a z něho vycházet.

2.4 Rituály

K prožívání slavnostních okamžiků v životě člověka a setkání s Bohem slouží náboženské rituály. V úvodu jsem již uvedl, že to jsou obřady založené na tradičních pravidlech. Tyto obřady probíhají za účasti lidu, který tam hraje

⁴⁴ Srov. CORETH, *Co je člověk?*, s. 163 – 164.

⁴⁵ Srov. *tamtéž*, s. 164 – 165.

důležitou roli a aktivně se účastní. Dochází totiž k propojení a ke spojení společenství s Bohem.⁴⁶

Představím zde různé typy rituálů a uvidíme, jak vycházejí z reálného života, jak třeba využívají roční doby a životních událostí.

Existuje několik typů rituálů. Jsou to například *přechodové rituály* – týkají se jednotlivců a změn v jejich společenském postavení, patří sem třeba nejrozličnější iniciace, svatby, biřmování, kněžské svěcení, řeholní sliby, promoce, atp. Dále jsou to *výroční rituály* – konají se přibližně ve stejnou dobu, v naší kultuře to mohou být například Vánoce a Velikonoce, nejrozličnější významné dny, svátky a výročí. Pak jsou zde ještě rituály, které mají situační povahu – provozují se z důvodu nějaké zvláštní potřeby. Všechny rituály mají společenský charakter. Posvátným rámcem a podmínkou daného rituálu je přítomnost lidu a celebranta, který rituál vede.⁴⁷

Každý rituál se řídí standardními předpisy. Účastníci se dostávají blízko k posvátným věcem a musejí být odpovídajícím způsobem na tento posvátný vztah připraveni. Například křesťan může přijímat eucharistii, když je bez smrtelného hříchu. Tohoto stavu je možné dosáhnout svátostí smíření nebo řádným životem.⁴⁸

Nyní se zaměřím na přechodové rituály. Příkladem přechodového rituálu je iniciační obřad. Mladý člověk přechází z období dětství do dospělosti. Učí se osamostatnění a poznává život dospělých. Každý musí tímto obdobím projít, aby se stal přijímaným a plnohodnotným členem společnosti.

Různé kultury prožívají iniciační obřad jinak, avšak určité rámce jsou tam podobné. Když přijde ten pravý čas, kdy má být mladý člověk převeden do světa dospělých, je odloučen od matky, určitý čas žije mimo společenství a přitom je vzděláván a poučován o svém kmenu. Po určité době, když je připraven, prodělává iniciační obřad, který se skládá z různých zkoušek. Například chlapci

⁴⁶ Srov. MURPHY, R. F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*, s. 186.

⁴⁷ Srov. *tamtéž*, s. 186.

⁴⁸ Srov. *tamtéž*, s. 186.

prodělávají obřízku (odstranění předkožky penisu), děvčata u některých kmenů podstupují klitoridektomii (částečné nebo úplné vyříznutí klitorisu). Jinde musejí chlapci zápasit s anakondami. Iniciační obřady jsou často doprovázeny nějakými znaky, které si člověk nese celý život a okamžik iniciace mu připomínají např. jizvy, propíchnuté uši, zlomenina, znetvoření obličeje, atd.⁴⁹

V naší české kultuře žádný obřad, který by pomohl mladým přejít do světa dospělých, asi nemáme. Často záleží na rodině, kdy začne brát mladého jako dospělého. Dříve, když byla povinná vojenská služba, tak se říkalo, že vojna udělá z kluka chlapa. Možná něco pravdy na tom bylo, ale asi to nebyl pro všechny nejlepší iniciační obřad. Pro mladého člověka je iniciační obřad důležitý, aby věděl, že je od dospělých přijímán a že k nim patří. Absence tohoto obřadu může vést k tomu, že mladí lidé nejsou schopni vzít svůj život do svých rukou a být zodpovědní za své jednání.

Teď se zaměřím na výroční rituály. V naší kultuře si čas představujeme lineárně jako neodvolatelně postupující v sekundách, minutách, dnech, měsících, rocích, bez návratu a bez opakování. Primitivní kultury většinou vnímají čas cyklicky, vše se opakuje. Každý rok se stává obrazem předchozího. A právě výroční rituály slouží k vytržení z tohoto stereotypu, narušení všedního dne, stávají se stabilními dělicími body. Mohou zvýraznit zimní slunovrat, mohou být předzvěstí přicházejícího jara. Většinou to bývá období hlučných oslav, s dostatkem jídla a pití. Tomu předchází období příprav, které spočívá např. v postu.⁵⁰

Náboženské obřady využívají naše životní situace, při kterých můžeme zažít kontakt s Bohem a s druhými lidmi. Pomáhají nám dávat našemu životu smysl a hodnotu.

⁴⁹ Srov. MURPHY, *Úvod do kulturní a sociální antropologie*, s. 187 – 189.

⁵⁰ Srov. *tamtéž*, s. 191.

3 Duchovní prožívání muže

Nyní se nejdříve zaměřím na mužskou spiritualitu, jak muž prožívá svůj vztah s Bohem. Dále ukážu mužské archetypy, které se v muži objevují a také ovlivňují jeho jednání. Tyto archetypy představím na Ježíši, který je dokázal propojit a využít. Každý z nás je ve svém chování ovlivněn vztahem se svým otcem, proto se dále budu věnovat krizi mužství a otcovství. Celé toto téma zakončím a obohatím vyhodnocením sondy, kterou jsem podnikl ve formě dotazníku během října 2008. Formou dotazníků jsem nahodilým způsobem oslovil několik desítek mužů, kteří mi zodpověděli sedm otázek týkajících se jejich hodnot, hledání si času pro sebe a duchovního prožívání.

Cílem této kapitoly je pochopit duchovní prožívání muže, abych tyto zkušenosti mohl využít ve 4. kapitole, kde se budu zamýšlet nad přípravou bohoslužeb pro muže.

3.1 Mužská spiritualita

Spiritualita pojímaná z křesťanského pohledu nemluví o nějakém jiném druhu života, ale hovoří o celém životě člověka ve všech jeho aspektech, čili týká se lidské přirozenosti a podstaty Boha a vztahu mezi těmito dvěma složkami. Spiritualita tedy zahrnuje nejen postupy při modlitbě, ale obecněji také vědomý vztah k Bohu v Ježíši Kristu za přispění Ducha svatého a v prostředí společenství věřících. Ústředním rysem spirituality je fakt, že člověk je schopen navázat vztah k Bohu, který je transcendentní, ale zároveň je přítomen ve stvořených věcech.⁵¹

Spiritualita není časově ohraničená jako třeba práce nebo nějaký projekt, vyžaduje z naší strany celoživotní péči. Musíme se jí zaobírat, pečovat o ni, vylepšovat ji až do konce našeho života. Spiritualita, stejně jako biblické obrácení, je dynamická a nikdy nekončí.⁵²

⁵¹ Srov. SHELDRAKE, P. *Spiritualita a historie: úvod do studia dějin a interpretace křesťanského duchovního života*, s. 62 – 63.

⁵² Srov. PABLE, M. W. *Duša muža*, s. 14 – 15.

Samozřejmě, jak jsme se již zmiňovali výše, spiritualita se týká vztahu s Bohem. Bůh je ten, který je stále připravený, otevřený a vstřícný jít do vztahu s námi.⁵³ Záleží jen na nás, jestli se mu otevřeme, přijmeme ho do svého života a dáme mu možnost v něm působit. Podstatou spirituality je tedy osobní vztah.⁵⁴

Je jasné, že vše, co jsem teď popisoval, platí jak pro mužskou, tak pro ženskou spiritualitu. Existují však různé cesty, jak přicházet k Bohu, protože muži a ženy jsou zaměřeni na různé věci. Vědí to a využívají toho filmaři ve filmech, vydavatelé knih, tvůrci reklam, prodejci. Mužská spiritualita není jen pro muže, i když jsou to muži, kteří ji potřebují znovu objevit a prožít.⁵⁵

Ke vztahu s Bohem je možné se dostat různými cestami. Například někteří se k němu dostávají četbou Písma, prostřednictvím svátostí, zejména díky svátosti eucharistie, ale i přes životní porážky a zranění. Jiní třeba přes své známé, kteří je osloví svým životem a pomohou jim objevit Boha.

V čem tedy spočívá autentický mužský přístup? Jasně víme, že mužství není totéž, co patriarchát. Dá se říci, že je to opak ženské přirozenosti. Je to opačný pól, doplnění, rovnováha. V čínském chápání světa potkáváme jang, mužský princip, který je nutným doplňkem jin, tedy ženského principu.⁵⁶ V židovsko-křesťanské tradici je to polovina Božího obrazu: „*Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu je stvořil.*“⁵⁷

Nechci tím říci, že muže je možné charakterizovat jen mužským principem a že v ženách je jenom to ženské. Jak jsem již zmínil v první kapitole, je důležité najít v sobě i tu druhou stránku. Každý muž má v sobě také ženskou stránku a naopak. Muže, který neobjevil svoji ženskou duši, není těžké popsat. Jeho osobnost míří k vnějšímu světu věcí. Bude budovat, prikazovat, rozhodovat, manipulovat, pohrávat si se vším, co mu stojí za to, aby se toho dotýkal, ale ve

⁵³ Srov. Zj 3,20.

⁵⁴ Srov. PABLE, *Duša muža*, s. 15 – 16.

⁵⁵ Srov. ROHR, *Stát se moudrým mužem*, s. 15.

⁵⁶ Srov. *tamtéž*, s. 15 – 16.

⁵⁷ Gn 1, 27.

skutečnosti se toho nedotkne, protože nezná nitro věcí. Chybí mu jemnost, představivost, schopnost uvádět v soulad a také schopnost žít s tajemstvím.⁵⁸

Mužská spiritualita by měla dávat mužům odvahu, aby se vydali ze svého vlastního jedinečného výchozího bodu na radikální biblickou cestu svým vlastním jedinečným způsobem se svými vlastními jedinečnými cíli. Tato cesta přináší mnoho odvahy a také sebeovládání. Muž, který jde touto cestou, je klidný a důvěřuje sobě, protože si je vědom své síly. Svatí muži jsou lidé, kteří jsou celiství. Věří své mužské duši, protože se setkali s Bohem s jeho dobrou mužskou tváří.⁵⁹

Důvod, proč muži i ženy tak těžko hledali a hledají mužský princip, je ten, že zažili od svého otce zranění. Je mnoho těch, kteří nezažili od svého otce přijetí, dotyk. Jeden z důvodů je ten, že otec na to neměl čas, svobodu nebo chuť. Výsledkem jsou děti, které postrádají mužský princip. Chybí jim sebedůvěra, schopnost něco dokázat, vytrvalost, protože jim otec nikdy nedůvěřoval, nepochválil je, neměl pro ně pochopení a vlídné slovo. Kvůli tomu si také lidé těžko představují Boha jako otce, který je má rád a přijímá je takové, jací jsou. Proto je důležité si toto zranění uvědomit, přijmout ho a uzdravit, aby zde nebyli muži, kteří žijí svůj pseudomužský život a ovlivňují negativně své děti.⁶⁰

Mnoho mužů dnes postrádá důstojnost, sebedůvěru a skutečnou sílu. Nemají svoji vnitřní autoritu a jsou závislí na vnějších autoritách. To se může změnit, pokud zažijeme skutečné přátelství, mužské a ženské, a prožijeme vztahy otcovské a bratrské. Potřebujeme zažít dobrého mužského Boha. Potřebujeme najít sebe samé zevnitř, ale zároveň umět jednat navenek.⁶¹

3.2 Mužské archetypy

Archetypy jsou původní určité vzorce psychického vnímání, které můžeme nalézt u každého muže. Jejich znalosti nám pomohou pochopit vnitřní duši muže,

⁵⁸ Srov. ROHR, *Stát se moudrým mužem*, s. 17 – 18.

⁵⁹ Srov. *tamtéž*, s. 18 – 19.

⁶⁰ Srov. *tamtéž*, s. 19 – 20.

⁶¹ Srov. *tamtéž*, s. 20.

co ovlivňuje jeho chování a jednání. Ukážu duchovní vývoj muže, jak ho popisuje Robert Hicks⁶² a čtyři mužské archetypy podle Roberta Mooreho⁶³.

3.2.1 Duchovní vývoj muže

Robert Hicks vytvořil „mužskou cestu“, ke které použil šest hebrejských slov. Tato slova vyjadřují šest stádií duchovního vývoje muže:

’Adam („stvořený“): svůj původ nemáme od sebe, stvořil nás Bůh. Jsme Boží obraz a v tom spočívá naše lidská důstojnost. *’Adam* značí také křehkost a smrtelnost, to znamená, že nemáme úplnou vládu nad sebou, svým životem, nad světem.

Zakar („pohlavní“): vyjadřuje sexuální odlišnost muže. Pohlavní úd je zdroj pozitivní sexuální energie, která však vyžaduje ovládnání a regulování ve shodě s Božím záměrem.

Gibbor („bojovný“): tento aspekt mužnosti se týká síly, boje a soutěživosti. Energie bojovníka se musí nasměrovat správným směrem, aby se nestala ničivou silou.

Enoš („zraněný“): dříve nebo později se bojovník zraní. To, jak se muž dokáže vyrovnat se zraněním, bude mít vliv na jeho duchovní rozvoj.

Iš („vládnoucí“): to je zralý muž. Dokáže vládnout své duši a je schopen využít autoritu pro dobro společnosti. Dokáže se zároveň podělit o autoritu a moc, aniž by měl strach z ohrožení své mužskosti.

Zaken („bělovlasý“): muž, který má už svá léta, je zkušený, přispívá k dobru společenství a odevzdává duchovní odkaz rodině a společnosti.⁶⁴

Tato hebrejská slova ukazují na postoje muže v jeho duchovním vývoji, ke kterým by měl dojít, aby byl jistý ve svém mužství. Objevují se zde některé podobné prvky, jako třeba pohlavní, bojovný, vládnoucí, které jsou totožné s prvky mužských archetypů u Roberta Mooreho.

⁶² Robert Hicks, americký protestantský pastor, je profesorem pastorální teologie na Seminary of the East v Dresheru v Pensylvánii, autor knihy *Mužská cesta (The Masculine Journey)*.

⁶³ Robert Moore je psychoanalytikem a profesorem psychologie a náboženství v Teologickém semináři v Chicagu. Současně vyučuje v Institutu C. G. Junga ve státě Illinois.

⁶⁴ Srov. PABLE, *Duša muža*, s. 20 – 21.

3.2.2 Čtyři mužské archetypy

Robert Moore se problematice mužských archetypů věnuje ve své knize *Král, válečník, kouzelník, milovník aneb o mužské psychice*. Existují čtyři klasické obrazy (název knihy nám je odhaluje), které se opakují v každé době a každé literatuře. Nyní jednotlivé obrazy přiblížím.

Král

Obraz krále je u všech mužů základní, hlavní. Ve čtyřech archetypech se nachází na prvním místě, protože je nejdůležitější a je základem pro ostatní archetypy, které udržuje v rovnováze. Tento obraz v sobě zahrnuje krále moudrého, vyzrálého, sebejistého, schopného vést druhé, schopného udržovat pořádek, atd.⁶⁵

Archetyp krále je symbolem plodnosti a tvůrčí síly. Ti, kteří se nacházejí v králově přízni, jsou uvnitř v klidu a v pokoji. Krále nemůže nikdo ohrožit, protože on nikoho nepotřebuje, ani nepotřebuje obdiv druhých. Je zdravě nezávislý a má jasně vymezené hranice.⁶⁶

Každý obraz má svoji temnou stránku. Moore ji nazývá „stínový král“. Dělí ji ještě na aktivní (tyran) a pasivní (slaboch). Tyran není tvořivý, je vždy zhoubný. Není si sám sebou jistý a cítí se být ohrožen od druhých lidí. Zneužívá svoji moc a chová se tyransky. Dobrým příkladem tyranského krále je Herodes, který dostává strach z narozeného Ježíše. Dává rozkaz najít ho a zabít. Tyran často bojuje proti radostnosti a vitalitě svých dětí. To se může projevovat psychickým i fyzickým zneužíváním.⁶⁷

Slaboch je charakteristický tím, že nemá uspořádané své nitro, schází mu sebejistota a klid. Může to u něho vést až k paranoi. V noci nemůže spát a má strach ze zrady svých „poddaných“.⁶⁸

⁶⁵ Srov. MOORE, *Král, válečník, kouzelník, milovník*, s. 49 – 50.

⁶⁶ Srov. ROHR, *Stát se moudrým mužem*, s. 138.

⁶⁷ Srov. MOORE, *Král, válečník, kouzelník, milovník*, s. 59 – 61.

⁶⁸ Srov. *tamtéž*, s. 62 – 63.

Válečník

Jedna z charakteristik obrazu válečníka je agresivita. Agresivita je určitým postojem k životu, který nás burcuje, aktivizuje a motivuje. Žene nás dopředu a nutí nás opouštět naši obrannou a udržovací strategii, kterou uplatňujeme při svých úkolech a problémech. Samotná agresivita je málo, potřebuje k tomu mít bystrost, která ukáže, jaká míra agresivity je za daných okolností přiměřená.⁶⁹

Muž pod vedením Válečníka ví, jak málo mu zbývá času. To ho ale nesklíčuje, naopak, pomáhá mu to k vytrysknutí životní síly a k hlubokému zakoušení vlastního života. To znamená, že chce každý okamžik svého života žít naplno. Toto vědomí mu pomáhá jednat rozhodně a žít aktivně. Bez dobrého krále je bojovník naivní, nebezpečný a pravděpodobně pak i zodpovědný za velkou část násilí na naší planetě.⁷⁰

Temnou stránkou obrazu bojovníka je sadista a masochista. Sadista je zaměřený na sebe a odtržen od mezilidských vztahů. Bojuje proti tomu, co je v jeho očích zženštilé a měkké. Masochista není schopen psychické obrany před druhými, nechá sebou vláčet, nechává je překračovat hranice toho, co si mohou dovolit.⁷¹

Kouzelník

Obraz kouzelníka obsahuje lidské vědomí a vhled, vědění čehokoliv, co není ihned zřejmé a samozřejmé. Právě tento archetyp je tím, co řídí kvalitu. K tomuto archetypu patří hloubavost a rozvažování.⁷²

Právě s jeho pomocí poznáváme hloubku, smysl, a také stíny svého já a všeho ostatního. Ve vyšším významu je kouzelník ten, který říká vždycky pravdu.⁷³

⁶⁹ Srov. MOORE, *Král, válečník, kouzelník, milovník*, s. 70 – 71.

⁷⁰ Srov. *tamtéž*, s. 72 – 74.

⁷¹ Srov. *tamtéž*, s. 76 – 80.

⁷² Srov. *tamtéž*, s. 89 – 90.

⁷³ Srov. ROHR, *Stát se moudrým mužem*, s. 141.

Temnou stránkou obrazu kouzelníka je manipulátor a naivní „neviňátko“. Manipulátor ovládá druhé, doporučuje něco, co není vůbec důležité a co je odvádí od lepšího, šťastnějšího a plnějšího života. Zneužívá svého vědění a svých schopností špatným směrem, místo aby je předával druhým. Ochuzuje tím druhé, ale i sám sebe.⁷⁴

Naivní „neviňátko“ touží po postavení, které mu přísluší z pozice kouzelníka, ale není schopen přebrat zodpovědnost s tím související. Nechce být učitelem, nechce se o nic dělit. Nechce poznávat sám sebe. Chce znát jen tolik, aby dokázal shodit ze sedla ty, kteří se o něco snaží. Muž, který je posedlý „neviňátkem“, se dopouští úmyslných i neúmyslných hříchů, které skrývá za rouškou naivity. Tito muži jsou kluzcí a matoucí.⁷⁵

Milovník

Obraz milovníka můžeme nejlépe vidět u malého dítěte, kde ještě není utlačen, jak se to stává později v životě. Malé dítě má ještě schopnost ječet nadšením. Milovník se projevuje tím, že dokáže prožívat a navenek ukazovat radost, vzrušení a nadšení. Bez milovníka je život nudný a černobílý, stává se jen povinností a dřinou.⁷⁶

Pokud v sobě objevíme milovníka, dokážeme vidět kolem sebe věci krásné a nadchnout se jimi, nebudeme je vidět jen z pohledu intelektuálního.

Mnozí muži se od obrazu milovníka odtahují, protože souvisí se sexualitou a bojí se, že udělají něco špatného. A tolik se bojí té možné chyby, že nenaleznou ten dar. To platí i pro mnohé muže v celibátu, kteří si myslí, že když nebudou milovat nikoho, tak automaticky budou milovat Boha. Jenže láska je v jednom kuse, je celistvá. Buď milujeme všechno, nebo nemilujeme nic. Křesťanství říká, že Bůh je Láska, ale z těch všech čtyř částí se téhle bojíme nejvíc. Právě proto, že milovník má v sobě i trochu erotiky.⁷⁷

⁷⁴ Srov. MOORE, *Král, válečník, kouzelník, milovník*, s. 92.

⁷⁵ Srov. *tamtéž*, s. 94.

⁷⁶ Srov. *tamtéž*, s. 98 – 101.

⁷⁷ Srov. *tamtéž*, s. 101 – 103.

Temnou stránkou obrazu milovníka je vášnivý a impotentní milovník. Vášnivý milovník je otrokem vlastní citlivosti. Nemůže se vymanit ze světa obrazů, zvuků, vůní a hmatových vjemů. Touží dojít k nekonečnému uspokojení. Když zjišťuje, že k tomu není schopen dojít, odchází hledat dál. To se může projevovat střídáním partnerek. Pro svoji touhu mít vše je schopen přijít o rodinu, o peníze, o zázemí.⁷⁸

Impotentní milovník v nás spočívá v tom, že nejsme schopni projevovat jakékoliv svoje emoce. Budeme se cítit znuděně a apaticky. Nebudeme mít na nic chuť, budeme špatně usínat a vstávat. Naši rodině, přátelům, známým se budeme odcizovat. Ti, kteří jsou dlouhodobě posedlí impotentním milovníkem, jsou chronicky depresivní.⁷⁹

Je důležité, aby se tyto čtyři obrazy v nás vzájemně regulovaly a vyrovnávaly. Pokud se budeme příliš ztotožňovat s jedním obrazem v nás, dostaneme se k jeho temné stránce. Například pokud budeme jenom králem a nenecháme se regulovat válečníkem, milovníkem a kouzelníkem, brzy se staneme špatným králem. Pokud jsme jen milovníkem a nepoznáme krále a hranice vymezené válečníkem, staneme se závislým. A jestliže jsme jen válečníkem, bez vhledu a rozvažování kouzelníka, pravděpodobně skončíme jako teroristé nebo fanatici.⁸⁰

Tyto čtyři obrazy můžeme vidět v tradičním křesťanském obřadu. Po ponoření nás kněz pomáže olejem (milovník) a vyzve nás, abychom následovali Ježíše jako kněze (kouzelníka), proroka (bojovníka) a krále.⁸¹

3.2.2.1 Ježíš z pohledu čtyř archetypů⁸²

Vždy je dobré uvést nějaký příklad někoho, kdo dokázal propojit tyto čtyři archetypy ve svém životě, kdo je nejen propojil, ale i dokázal prožívat. Nabízí se nám ukázat si je na Ježíši, který byl nejen Bůh, ale i člověk. Může nám to také

⁷⁸ Srov. MOORE, *Král, válečník, kouzelník, milovník*, s. 105 – 107.

⁷⁹ Srov. *tamtéž*, s. 110.

⁸⁰ Srov. ROHR, *Stát se moudrým mužem*, s. 144 – 145.

⁸¹ Srov. *tamtéž*, s. 145.

⁸² Srov. ROHR, *Adamův návrat*, s. 105 – 110.

pomoci v pohledu na Ježíše, který slaví s učedníky velikonoční večeři a odkazuje jim, aby to činili na jeho památku a tím ustanovuje eucharistii. K Ježíšově velikonoční večeři se vrátíme ve 4. kapitole, kde si ukážeme důležité prvky, které Ježíš při ní použil, aby velikonoční večeři, při které se učedníkům dal za pokrm, co nejvíce přiblížil.

Ježíše jako válečníka můžeme vidět při netolerantním postoji proti lidskému utrpení, při netolerantním boji proti zlu, nemoci a politickému a náboženskému útlaku. Dále pak v jeho schopnosti zocelovat sám sebe na poušti.

Jeho slova „*Nemyslete si, že jsem přišel na zem uvést pokoj; nepřišel jsem uvést pokoj, ale meč*“⁸³ dávají najevo, že nemá strach z moci. Jeho dobrá povaha válečníka se ukazuje v tom, že nemá potřebu mít nepřátele, což se projevuje také tím, že jim dokáže svobodně odpustit. Jeho velikost můžeme vidět v tom, jak dokáže přijmout a vydržet zesměšňování, bičování a smrt s plnou důstojností a svobodou.

Ježíš jako kouzelník – mudrc ve své denní službě dělal dvě věci: kázal a uzdravoval. Obojí se doplňovalo, případy uzdravení uváděly do praxe jeho kázání a jeho kázání zdůvodňovala a posilovala význam uzdravování. Ježíš během svého života na sobě ukazuje různé tváře obrazu mudrce: božské dítě, posel proměny, mistr iniciace, učitel, duchovní vůdce, hlasatel pravdy, atd.

Jeho učení mělo tak přirozenou sílu a autoritu, že dokázalo pohnout lidi, aby opustili vše a byli ochotni pro něho i zemřít.

Ježíš, jako všichni moudří muži, učil především „jak“ jednat, „jak“ žít.

Ježíš jako milovník. V evangeliích můžeme vidět Ježíše, jak je soucitný, odpouštějící, přijímající, obdarovávající, dokáže překračovat pravidla kvůli lidem, kteří se chovají stejně. Z toho je vidět, že je v kontaktu se svým srdcem a se svými

⁸³ Mt 10, 34.

emocemi. Jeden z mnoha příkladů jeho života je vzkříšení Lazara.⁸⁴ Ježíš nemá rád lidské utrpení, a pokud je to možné, je ochoten ho ulehčit.

V Káni Galilejské můžeme vidět Ježíše, který je velice lidský a jde mu o lidi. Přichází na svatbu a sdílí s lidmi jejich radost. Když dojde víno, promění vodu ve víno ve velkém množství.⁸⁵

Závěr jeho života ukazuje také na velmi jemného, soucitného muže. Rozloučení, umývání nohou učedníkům při poslední večeři, jeho sebeodevzdání, odpuštění všem, kdo ho tupili, a na závěr sebeobětování z lásky na kříži.

Ježíš jako král. Hlavním tématem Ježíšových kázání je Boží království. To, jak ho davy uctívaly a obklopovaly, dosvědčuje, že z něho vyzařovala osobnost, jež přesahovala jeho život. On nebyl králem navenek, ale uvnitř.

Král představuje prostě jiné jméno pro otce nebo děda, pro hlavu rodiny, jejíž silná a stabilní energie dokáže pohromadě držet chaos, strach a pochyby. Když je otec doma, tak je dům bezpečný a v pokoji. To samé fungovalo, když Ježíš přicházel do domů a místností. Lidé byli uzdravováni, usmiřováni a démoni prchají. To je moc dobrého otce a dobrého krále.

Obraz krále má držet v celistvosti ostatní tři obrazy. Ježíš představuje muže, který dokáže držet v rovnováze a souměrnosti válečníka, mudrce a milovníka.

3.3 Krize mužství, otcovství

Průmyslová revoluce 19. století je hlavním důvodem v krizi mužství a otcovství. Více jak devadesát procent obyvatelstva v mnoha evropských zemích představovali rolníci. Kromě aristokracie, byli ostatní řemeslníky, drobnými obchodníky nebo provozovateli svobodných povolání. Děti trávil mnoho času doma a naslouchaly vyprávění rodičů a prarodičů, kteří shromažďovali

⁸⁴ Srov. J 11, 1-44.

⁸⁵ Srov. J 2, 1-11.

a uchovávali paměti rodiny a světa. V tu dobu byly knihy vzácné a také drahé a málokdo uměl číst a psát.⁸⁶

Proces hledání identity u chlapců se sice neobešel bez problémů, ale všechny tradiční společnosti měly opatření, kterými překonaly překážky. Synové postupem času přešli z péče matky do sféry otce. Začali sledovat a napodobovat jeho činnost rukama, nohama a v určitém smyslu i myšlením. A tak se postupem času ztotožňovali s mužským pohlavím, dospívali a vyučili se v profesi, většinou v té otcově. Síla, talent a pracovní zdatnost nebo popřípadě nedostatek těchto kvalit přicházely od otce. Syn si utvářel svůj obraz rolníka pozorováním otce, děda a patriarchálního života kolem sebe.⁸⁷

Průmyslová revoluce tento řád zrušila a také zničila sociální vztahy. Muži odcházeli za prací do měst, kde pracovali v továrnách. Najednou zde není kontakt s otcem. Děti neví, kde a na čem otec pracuje. Odchází brzo ráno, a pokud se vrací, tak pozdě večer. Jeho suverenita a důstojnost, která panovala před průmyslovou revolucí, velice utrpěla. Najednou nemá syn kde brát mužské vzory, těžko si může ve své fantazii namalovat a vybarvit obraz dospělého muže.⁸⁸

Muži se nevyplácí nebo nemá možnost se vracet večer do rodiny, proto děti pomalu otce neznají, stává se pro ně cizincem. Nejen, že syn nemá vzor a těžko hledá identitu, ale také otec je zbaven své identity, ztrácí úctu svého okolí i sebeúctu.⁸⁹

Další velkou ranou do otcovství byly 1. a 2. světová válka. Nepřítomnost otců byla tak dlouhá, že děti hladověly po přítomnosti otce. Pro otce bylo těžké dětem vysvětlit, že je opouští proto, aby splnil vojenskou povinnost. Pak také děti slyšely, že válka je špatná věc, proto nemohly vidět v otci, který byl voják, zrovna kladnou postavu. Po válkách se mír vrátil, ale otcové nikoli. Světové války oloupily milióny dětí o otce. Ale také milióny vojáků přišlo o svoje děti. Tito muži se už nedokázali stát znovu otcí.⁹⁰

⁸⁶ Srov. ZOJA, L. *Soumrak otců*, s. 159 – 160.

⁸⁷ Srov. *tamtéž*, s. 160 – 161.

⁸⁸ Srov. *tamtéž*, s. 162 – 163.

⁸⁹ Srov. *tamtéž*, s. 164 – 165.

⁹⁰ Srov. *tamtéž*, s. 204.

Moderní muž chce sice otcovství přijmout, ale nachází se v kultuře, kde už vymizely otcovské rituály. Muž sice dítě fyzicky zplodí, ale psychicky je nepřijme.⁹¹

Krise otcovství tkví v mužské nezralosti, protože jen zralý muž může být zralým otcem. Ve společnosti mnohdy převládají mýty o tom, co to je opravdový muž. Opravdový muž je drsný, tvrdý, bez soucitu a citu, orientuje se na činnost, vždy vše zvládne. Čím více má peněz, tím je lepším mužem. Potom nastává problém, že těchto mýtů se chytají dospívající chlapci, kteří nezažili dobrý citový vztah se svým otcem a nebyli od něho přijati jako synové, jako mladí muži. Někteří otcové se stydí za svůj život, který mnohdy byl nevydařený a pak nedokážou podepřít své syny v jejich mužském dozrávání. Matka sice může svého syna potěšit, ale nenaučí ho, co je to být mužem.⁹²

Jak se projevuje krize mužství a otcovství? Pro ukázkou nyní uvedeme několik příkladů.

Například muži se utápějí v práci, snaží se budovat kariéru a shromážďovat peníze. Muž daleko více žije svojí prací než svojí rodinou. Mezi otcem a dítětem dochází k ochabování citových pout. Nedokáže se mnohdy bavit o jiných věcech, jen o své práci, o svých úspěších. Často ani neví, čím žijí a co dělají jeho děti.⁹³

Další je nadměrné požívání alkoholu a užívání drog, které často slouží k překonání frustrace, nespokojenosti se sebou, ztráty orientace, postrádání smyslu života. Je to únik, který pomáhá jen na krátký čas zapomenout na problémy a starosti. Problém je, že při návratu střízlivosti se muž dostává ještě do větší frustrace a deprese, kterou vyřeší opět alkoholem nebo drogou. A tím se dostává do koloběhu a těžká je cesta ven. Dalšími projevy krize, které s tím souvisí, je neochota, možná až strach, vzít život zodpovědně do svých rukou a odhodlání pracovat na sobě. Takový muž se pak chová a jedná jako dospívající

⁹¹ Srov. ZOJA, L. *Soumrak otců*, s. 207.

⁹² Srov. AUGUSTYN, J. *Být otcem*, s. 38 – 39.

⁹³ Srov. *tamtéž*, s. 40.

chlapec. Nechce vytvořit trvalé citové vazby, je uzavřen ve svém světě a problémy a starosti rodiny jdou mimo něj.⁹⁴

Zneužívání síly nebo naopak nevyřešený vztah k ženám můžeme také vidět u mužů dnešní doby. Síla je mocná zbraň, a pokud se nevhodně používá nebo se za ní skrývá vnitřní nejistota, strach či ztracená identita, tak to má špatné následky. Na druhé straně nevyřešený vztah k ženám, který se projevuje strachem říci svůj názor a stát si za ním, není také projevem zralého muže. V prvním případě děti i manželka mají strach ze svého otce či manžela a nefunguje tam důvěra a přijetí. V druhém případě manželce chybí rovnocenný partner a děti vidí otce, který nedokáže odporovat a je otrokem své manželky.⁹⁵

Dalším projevem nezralého mužství je bohatá sexuální aktivita, která se projevuje střídáním mnoha partnerek. Muž není schopen trvalého svazku se ženou a ve skutečnosti ji zneužívá. Krize otcovství se zde projevuje oddělením mužství od rodičovství. Zodpovědné jednání je jedním z důležitých prvků zralého muže, což také předpokládá zodpovědnost v sexuální oblasti a vztahu k ženám.⁹⁶

Dnes nestačí jen obnovit mužovo otcovství, ale je potřeba přihlédnout k nové civilizační situaci, v jaké muži a ženy žijí. Využít těch věcí, které jsme si vydobyli, jako je rovnost, spontánnost, svoboda ve vztazích.⁹⁷ Možnost rodičům tykat. To jsou věci, které by naopak měly přispívat k větší otevřenosti, přijetí, důvěře a pochopení ze strany otců. Šance pro otce přiblížit mužství jejich synům, ukázat ho v tom pozitivním světle. Jedna americká psychologka si všimla, že se chlapec většinou vymezuje negativně. Většinou se chlapcům vštěpuje, kým nemají být, aby byli muži a až pak se učí, kým mají být. Na dotaz, jak by definovali mužství, většinou odpoví: to, co není ženské.⁹⁸ Opravdu není možné bez negativního vyjádření přiblížit mužství a otcovství? Cesta asi není

⁹⁴ Srov. AUGUSTYN, *Být otcem*, s. 40 – 42.

⁹⁵ Srov. *tamtéž*, s. 42 – 45.

⁹⁶ Srov. *tamtéž*, s. 45 – 46.

⁹⁷ Srov. *tamtéž*, s. 38.

⁹⁸ Srov. BANDITEROVÁ, E. XY. *O mužské identitě*, s. 40.

jednoduchá, ale pokud si bude muž jistý sám sebou a bude se sebou spokojený, dokáže mužství i otcovství předávat pozitivně dál.⁹⁹

3.4 Cíl a předmět dotazníkové sondy

Po teoretickém zpracování této velké kapitoly Duchovní prožívání muže, mi přišlo dobré a vhodné udělat výzkum nebo spíše sondu, která by obohatila předchozí část, a která by alespoň trochu nastínila duchovní prožívání muže v ČR. Nekladu si za cíl obsáhnout celé toto téma, ani na jejím základě nehodlám vyvozovat nějaké závěry o tom, zda muži prožívají duchovní věci či nikoli. Hlavním úmyslem je snaha o kontakt s realitou a hledání případných impulzů k tomuto tématu.

3.4.1 Metodika výzkumu

3.4.1.1 Dotazník

Když jsem přemýšlel, jakou formu výzkumu zvolit, rozhodl jsem se pro dotazník¹⁰⁰. S přihlédnutím k odborné literatuře¹⁰¹ a k cílům, které jsem uvedl výše, se mi jeví tato forma jako nejvíc vyhovující. Zvolil jsem dotazník anonymní, jen s uvedením věku, protože pokud respondent chce, může odpověď rozvést a tím se může dostat do velice osobní, intimní oblasti.

Počet otázek jsem zvolil sedm, na jedné straně proto, aby velký počet nebyl odrazující pro respondenty, na druhé straně proto, aby se z toho dotazníku dalo něco vyčíst.

První tři otázky (*Co vidíš ve svém životě jako důležité?, Vyhledáváš si čas pro sebe?, Máš nějaké rituály?*) slouží k naladění na prožívání života, aniž by respondentu tlačily k tomu, že musí být věřící (ve smyslu chodit do kostela). Jsou to otázky, na které může odpovědět jakýkoli muž. Znění otázek je inspirováno předchozími kapitolami, kde jsem rozebíral potřeby mužů při jejich prožívání mužské identity.

⁹⁹ Srov. AUGUSTYN, *Být otcem*, s. 38.

¹⁰⁰ Viz příloha I.

¹⁰¹ Srov. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, s. 186.

Otázka 4. a 5. (*Vnímáš či prožíváš konečnost a přesažnost svého života?, Máš čas, prostor, potřebu pro svoje vnitřní, osobní prožívání vztahu s Bohem?*) již směřují k transcendentnímu či duchovnímu vnímání a prožívání. Ale stále ještě respondenta nelimitují a netlačí do duchovního prožívání v nějakém náboženském společenství. Hlavní záměr těchto otázek je, zda ve svém životě vnímají a prožívají transcendentno či Boha.

Zato otázky 6. a 7. (*Cítíš se přijímaný v církvi a ve farnosti?, Máš v tomto církevním prostoru přátele?*) jsou položeny se záměrem možného přihlédnutí a využití v následujících kapitolách, které se budou zabývat mužskými bohoslužbami. Předpokládají, že pokud muži jsou např. příslušníky Římskokatolické církve, mají nějakou zkušenost s církví, s farním společenstvím a tím pádem také s lidmi, s kterými se tam setkávají.

3.4.1.2 Výběr respondentů a sběr dotazníků

Tento výzkum – sonda nemá být stěžejním prvkem diplomové práce, ale jen jistým ujasněním a snahou o konfrontaci s realitou (jak už jsem uvedl v úvodu této kapitoly), dal jsem si za cíl získat minimálně 30 vyplněných dotazníků, což se mi podařilo. Celkem jsem získal 35 vyplněných dotazníků asi ze sta oslovených mužů.¹⁰²

Výběr respondentů jsem volil záměrně zcela nahodile, to znamená, že jsem neoslovoval jen jednu lokalitu, či farnost, ale snažil jsem se obsáhnout celou republiku.

Dotazníky jsem rozesílal pomocí e-mailu přes své známé v určitých místech, protože jsem je nechtěl posílat jen tak neznámým mužům. Odpovědi mi přicházely většinou přes e-mail, několik však jich bylo také ručně vyplněných. Poněvadž dotazníky byly anonymní, je těžké říci, z kterých oblastí jsem odpovědi dostal. S určitostí mohu říci, že odpovědi přišly z okolí Českých Budějovic, Prahy, z východních Čech, Brna a severní Moravy.

¹⁰² Viz příloha II.

Předpokládaný věk respondentů měl být od 25 do 55 let, ve výsledku se pohybuje od 20 do 75 let. Hlavní zastoupení je přibližně v rozmezí 30 až 50 let.

3.4.2 Výsledky sondy

Sondu budu interpretovat postupně, po jednotlivých otázkách, v pořadí, v jakém byly tyto otázky zařazeny v dotazníku. Pro moji potřebu bude stačit jejich kvantitativní vyhodnocení, tedy uvedení odpovědí od nejčastějších k nejméně frekventovaným, s krátkým komentářem.

3.4.2.1 Co vidíš ve svém životě jako důležité?

První otázka měla sloužit k naladění na prožívání života. Respondenti měli uvést pět oblastí a seřadit je podle důležitosti.

Polovina jmenovala na prvním místě přímo Boha, případně víru. S tím v blízkosti souvisí další odpovědi jako: *až umřu, abych se setkal se zmrtvýchvstalým Ježíšem Kristem a ten mě šupnul do nebeského království; udržet víru v Boha; víra s desaterem; aby to, co dělám, mělo smysl pro věčnost; oslavovat Hospodina v tom, co a jak dělám.* V devíti dotaznících byla na prvním místě rodina, vztah k ženě. Dále pak vnitřní pokoj, práce, hudba, poezie, příroda, být šťastný.

Na druhém místě jedna třetina zařadila rodinu. Čtyřikrát zde byla zastoupena víra a zdraví vlastní a celé rodiny. Dvakrát pouze zdraví; založení rodiny a služba či práce pro druhé. Jedenkrát pak pocit z dobře vykonané práce; práce na sobě; přátelé; vztah k lidem; čestnost, věrnost, slušnost; vděčnost; ukládat si poklad v nebi.

Na třetím místě se šestkrát objevila rodina; pětkrát zaměstnání; třikrát zdraví; dvakrát děti, práce pro druhé a přátelé. Jedenkrát sourozenci, svoboda, osobní mezilidské vztahy, život v míru, šířit lásku, víra, mít místo ve společnosti, kamarádi, náboženství, hledání smyslu, společenství lidí, širší rodina, klid v duši, studium, dobře vychovat děti, zajištění rodiny.

Necelá jedna třetina umístila na čtvrté místo přátele. Dvakrát zde byla uvedena práce a zdraví. Jedenkrát pak kamarádi, peníze, Boží blízkost,

zabezpečení rodiny, získat vzdělání, práce pro společnost, domov, společenství, rodina, zajímavá práce, záliby, povolání, příroda, sebeúcta, úcta k předkům a tradici, včas se připravovat, práce, která mě baví.

Páté místo u šesti respondentů představuje práce a k tomu spadá také seberealizace v zaměstnání. Dále pak třikrát zábava, přátelé a kamarádi; dvakrát zdraví a peníze. Jedenkrát známí a potřební, dobrý příklad, auto, ostatní, dobře vykonávat své poslání, radost, studium, sport, společenství, poznávání nových krajů, nespěchat v životě, patriotismus, vlastenectví, být iniciativnější.

Z této první otázky můžeme vidět, že pro dotázané muže je Bůh a víra v něho důležitá. Dále se na prvních místech často objevuje rodina a s ní spojené vztahy, dále pak přátelé. Od třetí pozice se začíná do popředí dostávat práce a s ní spojené zabezpečení rodiny, potom odpovědi přechází do specifických zaměření jednotlivých respondentů.

3.4.2.2 Vyhledáváš si čas pro sebe?

Druhá otázka patří stále do prvních tří otázek, které slouží k naladění do tématu.

Ano se objevilo u všech 35 respondentů. Z toho u pěti bylo ještě doplnění, že je to někdy v záplavě povinností těžké; snaží se, ale chtělo by to více; mnohdy to dopadne tak, že o čas pro sebe se dělí s ostatními nebo že je málo času.

3.4.2.3 Máš nějaké rituály?

Třetí otázka je poslední v sadě úvodních otázek. Úmyslně jsem nespecifikoval, co se myslí pod pojmem rituál, aby byla zajištěna neomezená možnost odpovědí. Proto se také občas v odpovědích objevilo, že respondenti nevědí, co se přesně rituálem myslí, ale i přesto potom odpověděli, což bylo důležité.

Jedna třetina uvedla, že žádné rituály nemá. Z toho jeden k tomu přidal, že mu to ale chybí. Pětkrát se zde objevil rituál ranního čaje, polední kávy či posezení u čaje a kávy. Třikrát rituál společné snídani nebo oběda s rodinou.

Dvakrát aktivní účast na nedělní bohoslužbě. Jedenkrát pak ranní modlitby, večerní modlitba s rodinou, křížek, který si dávají se ženou na dobrou noc, modlitba růžence v autě, kříž před jídlem, chvíle v kapli, rozjímaní, před odchodem do práce pokleknutí před svatostánkem, čištění zubů, ranní hygiena, ranní chvíle na WC.

Nyní uvedu několik přímých citací, které korespondují s věcmi, které jsem popisoval v kapitole 2.2 *Profánní a posvátné* a to, jak je důležitá přítomnost každodenních rituálů (ranní čaj, polední káva), které pomáhají ke stabilitě a zároveň jak důležité jsou nevšední rituály, které pomáhají pozvednout se nad tou všedností.

Ranní snídani – hrnec čaje s mlíkem a vločky. Sklenku červeného vína večer. Při dlouhých cestách za volantem se modlit a děkovat za všechny dobrodince, co mi prošli životem. Mít heslo do počítače formou modlitby. Mít občas na mobilu psané citáty z Písma, které mě zaujaly. Modlit se i tehdy, když nemůžu spát v posteli: většinou stačí kus růžence a spím jak špalek, léky tedy ani neužívám. Rituály – snažím se je vytvářet a udržovat, i dětem. Třeba společné jídlo všech. (Dotazník č. 15)

Ano mám. Např. příprava a pití čaje, tiché noční posezení u ohně při táboření v přírodě, poslech některých pořadů v rozhlase, osobní modlitba, loučení s manželkou a synem ráno před odchodem do práce. (Dotazník č. 20)

Rád si posedím někde u ohně nebo u vody, zapálím si dýmku, naliji si sklenku dobrého pití a přemýšlím o životě. Není podmínkou, že musím být nebo přemýšlet sám. (Dotazník č. 22)

Rituály vesměs sportovní a prožitkové, především pravidelné výstupy na stejné hory (Boubín, Milešovka, Lomnický štít). Pokusy o pravidelný rituál modlitby (Ježíšovy modlitby podle vzoru Otců Východu) se mi nedaří udržet. (Dotazník č. 23)

Jeden, který si uvědomuji zřetelně: Kouřím jednu cigaretu za den. Vždy tak kolem půlnoci, když už všichni spí a vyjdu si v podstatě za každého počasí na loggii, koukám v tichu sídliště na oblohu a přemýšlím o uplynulém dni z pohledu ani ne tak hmotných/pracovních, ale v dimenzi vztahů k osobám (sem tam dojde

i na vztah k některé Božské osobě). Kupodivu v té chvíli nikdy neplánuji.
(Dotazník č. 29)

3.4.2.4 Vnímáš či prožíváš konečnost a přesažnost svého života?

Čtvrtá otázka se zaměřuje na vnímání a prožívání transcendentna či Boha v životě respondenta. U přesažnosti se vyjádřili tři a u konečnosti dva, že ji neprožívají. Jeden se vyjádřil, že se tím nezabývá, protože se snaží prožívat přítomnost. Jinak ostatní se vyjádřili, že konečnost i přesažnost nějakým způsobem vnímají. Je zajímavé, že v této otázce ani tak nehraje roli stáří respondentů, ale spíše způsoby, jak konečnost a přesažnost zažili nebo zažívají.

Pětkrát se zde objevuje odpověď, že konečnost a přesažnost zažívají a uvědomují si při smrti, pohřbu, ztrátě někoho blízkého. Dále pak při narození; většinou, když se něco pokazí; když je mu hodně dobře nebo hodně špatně; s přibývajícím roky při pohledu zpět, co se dalo udělat lépe, a při pohledu dopředu, co by se dalo napravit; při silném setkání s někým, koho dlouho neviděl; při bohoslužbách; vnímá, že život někdy končí a že by měl být připraven; přítomnost svých blízkých zemřelých v nebi. Dále se v odpovědích objevuje, že někdy je to ve vlnách, někdy si to uvědomuje a někdy ne; věří v Boha a doufá v jeho lásku i milosrdenství; mnohdy tyto myšlenky zahání; cítí, že ho má Bůh nekonečně rád a že je jeho děcko; uvědomuje si spíše tu fyzickou konečnost; při rozpoložení, které by se dalo nazvat kontakt s Bohem (na Hostýně, na národní pouti v Římě, při zavření knihy evangelií na rakvi Jana Pavla II.).

Opět uvedu několik přímých citací, které by ztratily na síle, kdyby se jen interpretovaly.

Ano věřím v sílu modlitby, pravděpodobně bych se zdravotním handicapem jinak nemohl zabezpečit rodinu, v rodině se daří nenásilná výchova kluka příkladem, který vidí v rodině. (Dotazník č. 12)

Konečnost mého života se stala ústředním bodem mého přemítání. Z přesažnosti mám obavy, protože sám nevím, v co věřit, zda ve věčný život v podání křesťanského učení, či v reinkarnaci, nad kterou uvažuji v souvislosti se

studiem zenového buddhismu. Celkově mám z přesažnosti života obavy a raději bych v existenci, ať už na „onom světě“ či opět zde, na Zemi, nepokračoval. (Dotazník č. 23)

Konečnost svého života si často uvědomím také skrze své povolání, jsem zdravotní sestra¹⁰³ u záchranné služby, často se dostanu do situace, kdy umírají lidé každého věku, většinou náhle, nečekaně, nepochopitelně... Přesažnost se těžko vysvětluje, pocit přesažnosti svého života, myslím, nejintenzivněji prožívám při některých bohoslužbách, které jsou svým způsobem zvláštní, při pohřbu blízkých lidí, kteří žili život z víry, při mších na akcích Starých pák¹⁰⁴ ... (Dotazník č. 30)

Konečnost života si uvědomuji vždy na nějakém pohřbu, v poslední době díky smrti mého otce – nebe je mi tak nějak blíže (čím víc v něm mám známých, tím je mi bližší). Přesažnost – když se člověk ohlíží zpět za svým prožitým životem a vnímá, co má trvalou hodnotu – vztahy, láska, přátelství. Zároveň díky víře vnímám, že náš život nekončí smrtí, ale že bude pokračovat životem v Boží blízkosti a v blízkosti druhých lidí. Vše trvalé přetrvá. (Dotazník č. 31)

Tato čtvrtá otázka je pro mě velice silná, protože ukazuje, kde a jak je možné pocítit přítomnost Boha, a také ukazuje na tu rozmanitost Božích doteků.

3.4.2.5 Máš čas, prostor, potřebu pro svoje vnitřní, osobní prožívání vztahu s Bohem?

Pátá otázka navazuje na předchozí otázku a rozpracovává ji a jde se v ní více do hloubky.

Polovina respondentů odpověděla, že pro svoje vnitřní, osobní prožívání vztahu s Bohem mají čas, prostor a potřebu. Osm přímo uvedlo, že mají času málo a tři, že mají málo prostoru. Tři zmínili, že sice čas mají, ale nevyužijí ho. Dále se

¹⁰³ Je to přímá citace respondenta, přesně tak, jak odpověděl.

¹⁰⁴ *Staré páky* je parta dnes již převážně ženatých mužů, kteří v dobách komunismu prožívali prázdniny na salesiánských chaloupkách s Kájou Herbstem. Jsou mezi nimi docenti, doktoři, ředitelé, dělníci. Každoročně je tzv. Slet Starých pák.

v odpovědích objevilo, že někdy je to intenzivní, jindy zase rutinní „rychlovka“; chybí energie; má to pro něho velký význam; potřebuje zklidnění, ztišení, odpoutání od zaběhnutých stereotypů; potřeba kolísá v závislosti na momentální náladě a okolní situaci; nárazová záležitost; cítí to jako velmi důležité a nenahraditelné pro duchovní i pozemský život; prožívá to svým způsobem; mělo by to být lepší. Jeden respondent si neuvědomuje, že by v sobě cítil potřebu si nějak k tomu vyhrazovat čas či dokonce prostor.

Prostory, které se zde objevují, jsou jednak fyzické – dům, kaple, kostel a pak denní – ráno, večer.

Dále pak jsou zde jmenovány možnosti, při kterých prožívají vztah s Bohem: mše sv., večerní rozjímaní a modlitba, každodenní činnost, v rámci setkání společenství ASC¹⁰⁵ + každoroční duchovní cvičení, ztišení po obědě, měsíční duchovní obnovy, osobní modlitba, adorace 1x v týdnu, střelné modlitby, při společných chvílích s manželkou a dcerou, když je taková ta rodinná pohoda.

Odpovědi jsou inspirativní a obohacující, proto některé uvedu celé.

Asi patřím do té skupiny lidí, kteří si přes svoji pracovní vytiženost a ostatní mimopracovní aktivity stěžují na nedostatek času. Výsledkem toho se pak často stává, že vztah s Bohem se pak odehrává pouze na úrovni ranní a večerní modlitby, nedělní bohoslužby. Více možností vidím u sebe při „vedlejším produktu“ prožívání, a to při osobním setkávání s lidmi a hlavně dětmi a mládeží, při pohledu na každého z nich, při práci s nimi a při vizi, že za každým z nich můžu vidět: 1. bytost, která mi byla poslána do cesty a s kterou je možnost posunout se někam blíž k Bohu, 2. na každého z nich nahlížet a přistupovat k nim jako jejich přítel, jako kdyby tam stál Ježíš.

PS: Je potřeba podotknout, že ne vždy se mi to daří tak, jak bych chtěl nebo měl! (Dotazník č. 10)

¹⁰⁵ ASC (Sdružení salesiánů spolupracovníků) je třetí větev salesiánské rodiny, kterou založil v roce 1876 svatý Jan Bosco. Soustřeďuje ty křesťany, kteří chtějí v salesiánském duchu společně pracovat pro druhé, zejména pro mládež a obyčejné lidi.

Snažím se ho vyvzdorovat na sobě i na šíleném rytmu. Třeba si vypisuju aspoň do notýsku občas texty, které mě zaujaly. Pasáže z duchovní literatury, z Písma. Modlitby a žalmy. Pak si je nosím v sešitku a vytahuju anonymně ve chvílích utrpení anebo prázdného času. Potřebu tedy cítím, ale většinou je od potřeby k jejímu naplnění kus cesty a ne vždy se mi daří po ní dojít. Obrazovka počítače nebo televize nebo práce mi překážejí. (Dotazník č. 15)

Čas bych měl, ale chybí mi k tomu naprosto energie. Nikdy jsem neprožil vztah s Bohem, tedy veškeré snahy o modlitbu mi stojí v cestě životem jako další překážka. Modlitba mi nic nedává, je to jen další břemeno, které nesu před tváří bílé stěny. Možná jsem měl od počátku hledat jiné cesty komunikace s Bohem či s Jednotou, Nicotou: meditace, adorace atd. Je na to asi dost pozdě. (Dotazník č. 23)

Nejvíce v osobní modlitbě cestou do a z práce, a když si sám o samotě s kytarou zahraji a zazpívám písničky, jak ryze křesťanské, tak „nekřesťanské“, v kterých však vnímám křesťanský obsah pro prožívání vztahu s Bohem.

Naopak naprosto nezvládám klasické formy setkání s Bohem, pro jiné tolik důležité, jako např. růženec, májové a jiné pobožnosti, klasické poutní slavnosti... (Dotazník č. 30)

V odpovědích respondentů je vidět snaha, touha a potřeba prožívání a zažívání vztahu s Bohem. Je také velice zajímavé si povšimnout použitých způsobů, které vypovídají o pestrosti možností. Mohou také odkrýt další způsoby, které mohou inspirovat druhé.

3.4.2.6 Cítíš se přijímaný v církvi a ve farnosti?

Šestá otázka se již konkrétně zaměřuje na to, jak se respondenti cítí být přijímáni v církvi a ve farnosti.

Sedmnáct respondentů se cítí být přijímáno jak v církvi, tak i ve farnosti. Dále se zde objevily odpovědi: čtyřikrát většinou ano a třikrát spíše ano. Dále pak ale jo, jde to; ano, ale daleko více je pro mě a moji rodinu důležité společenství Starých pák; od lidí, od kterých to potřebuji, tak ano; vždy záleží na lidech, hodně

může ovlivnit kněz; ve farnosti je to otázkou toho, jak se farníci dokážou někdy chovat k druhým lidem; částečně v církvi, určitě ne celou církví, zvláště konzervativním křídlem, uznávajícím bezmezně vše, co katolická církev říká.

V církvi se cítí přijímaní tak půl na půl čtyři a ve farnosti tři. Výhrady vůči církvi mají dva. Pro jednoho je církev příliš abstraktní. Nepřijímaní v církvi se cítí tři a ve farnosti dva.

Některé odpovědi opět uvádím v plném znění, je dobré si u nich všimnout, jak hrají důležitou roli osobní vztahy a přístup těch, kteří třeba farnost nebo církev vedou.

Co se týká církve jako všeobecně, tak se kolikrát cítím pouze jako chvilkový návštěvník, někdy mi schází více osobní upřímnost a lidskost lidí, kteří církev zastupují nebo reprezentují v souvislosti s dnešní dobou. Je však třeba připomenout, že to co mi někdy schází u církve jako celku, nacházím v plné míře u salesiánů a jejich všech složek Salesiánské rodiny. Tady se opravdu cítím naplněn radostí, pokojem a pravou lidskostí naplněné láskou a úctou (a za tím si opravdu stojím!). A vzhledem k tomu, že naši farnost mají „pod palcem“ právě salesiáni, je tento jejich duch patrný i tam, a proto jsou moje pocity totožné s předchozím. Mám akorát stále pocit, že farnosti víc dlužím, než od ní čerpám. (Dotazník č. 10)

Přijde na to. Hledali jsme farnost velmi dlouho. Je fakt, že člověk by občas chtěl být užitečný a nemá k tomu prostor: nejde o nějakou dlouhodobou užitečnost, ale třeba pomoci u oltáře, když tam nikdo zrovna farářovi nepomáhá. Dlouho mě zraňovala vzpomínka, jak odmítli mou nabídku na pomoc u stolu Páně, když jsem se vydal s naším synem pomáhat při proměňování. Ale je to možná blbost, nicméně symbolicky velmi významná zkušenost. (Dotazník č. 15)

To je dobrá otázka, na kterou musím říci, že ne, ale proto, že chodíme s rodinou do katedrály, kde žádné farní společenství není. Nescházíme se po bohoslužbě, neznáme se a do určité míry mně to vyhovuje. Pocházím z malého města, kde ani to, že jsem se s lidmi znal, nenapomohlo tomu, abychom se nějak více bavili či spolu něco prožívali. (Dotazník č. 17)

Spíše ano. Nepřijetí je otázka konkrétních osob, osobních vztahů, tolerance k názorům druhého. Mám zkušenost, že nové věci v církvi se prosazují a jsou přijímány velice ztuhla, zvláště pak, pokud to vyžaduje po duchovních, ale i laicích osobní nasazení a práci. (Dotazník č. 21)

Ve farnosti cítím, že nejen já, ale každý mladý muž je přijímán s otevřenou náručí. A ještě k tomu otec spořádané rodiny. No úplně terno! A tak si nelze nepovšimnout, jak jsou z více stran činěny taktní a mírné kroky směřující k jasné cílené snaze vtáhnout mne hlouběji do aktivit ve farnosti. Chvílemi má člověk i pocit, že "je úkolován" na takové té přátelské rovině, kdy se těžko říká ne. Vlastně ne přátelské, protože žádný z mých důvěrných přátel nepatří ani do farnosti ani do církve. Kdybych své názory na církevní a věroučné záležitosti pronášel nahlas, tak bych asi moc přijímaný nebyl. Ale jelikož se nikdo neptá (a to mi vlastně ani nevdá) tak panuje setrvalý indiferentní vztah. (Dotazník č. 29)

3.4.2.7 Máš v tomto církevním prostoru přátele?

Sedmá, poslední otázka, má za cíl zjistit, jestli církevní prostor slouží respondentům k vytváření a nacházení přátelství.

Odpověď *ano* byla obsažena 29krát. Dále pak se objevily odpovědi jako: naprostá většina přátel je ze společenství Starých pák; mnoho věřících přátel přesahuje prostor farnosti; rodinu a známé; spíše známé než přátelé; spíše kamarády; dost kamarádů; ano, i když ne důvěrné.

Ještě ne odpověděl jeden respondent. Pak tu jsou ještě odpovědi: spíše pracovní a ne osobní vztahy; rozhodně to nejsou přátelé, se kterými si mohu povídat o čemkoliv; žádný z mých důvěrných přátel = kamarádů nenáleží ani do farnosti ani do jakékoliv církve – samí pohani.

Z odpovědí je zřetelné, že respondenti mají přátele a že většina je nachází v církevním prostoru v různých kruzích a společenstvích, které jim jsou blízké a kde cítí přijetí.

3.4.3 Zhodnocení sondy

Myslím si, že cíl, který jsem si stanovil v úvodu, tedy, snaha o kontakt s realitou, se naplnil. Tím, že odpovědi na otázky byly otevřené a respondenti mohli odpovědět stručně nebo se rozepsat, měl jsem obavy, jestli nepřijdou jen stručné odpovědi, z kterých nebude možné mnoho vyčíst. Proto jsem rád, že jsem obdržel i obsáhlejší odpovědi a také velice pestré, z kterých lze přinejmenším vyčíst, že je téma zaujalo a také, že to je jejich téma. Tato sonda mi potvrdila předpoklad, že muži vnímají a prožívají přítomnost Boha a že mají potřebu si hledat pro to prostor a není jim to lhostejné. Samozřejmě pak záleží na čase a možnostech. A další věc, kterou bych chtěl vyzvednout je ta, že velkou roli hraje osobní přístup a přijetí, jak od lidí, tak i od těch, kteří vedou farnost a církev.

4 Bohoslužby pro muže

V liturgické konstituci *Sacrosanctum concilium* Druhého vatikánského koncilu najdeme několik článků, z nichž je možné vyvodit, že lze, či dokonce je třeba přizpůsobit slavení liturgie lidem, pro které je určena, tedy i pro muže. V čl. 19 jsou vybízeni duchovní správci, aby usilovali o „*vnitřní i vnější aktivní účast věřících, a to úměrně jejich věku, okolnostem a způsobu života a stupni náboženské vyspělosti*“. V čl. 34 je formulován požadavek, aby byly obřady „*přizpůsobeny chápavosti věřících a zpravidla ať nepotřebují mnoho vysvětlení*“. A v čl. 38 je zakotvena možnost „*uplatnit oprávněné rozdíly a přizpůsobení vzhledem k různým společenstvím*“ při „*zachování podstatné jednoty římského ritu*“.¹⁰⁶

Německá biskupská konference se této možnosti chopila již v roce 1970, když vydala směrnice pro slavení eucharistie v malých společenstvích.¹⁰⁷ Na ně se odvolává Společná synoda biskupství v SRN v rozhodnutí o bohoslužbě¹⁰⁸, kde se mluvilo o dětských, mládežnických a ekumenických bohoslužbách.

Tyto dokumenty jsou prvními plody, které vznikly z impulsu 2. vatikánského koncilu. V oblasti liturgie se dále začaly objevovat bohoslužby pro ženy a v poslední době i materiály a knihy, které se zabývají bohoslužbami pro muže. Narazit na ně můžeme hlavně v Německu a Rakousku.

V naší republice jsou tyto snahy v začátcích, i když existují některé liturgické knihy, které jsou určeny pro bohoslužby s dětmi.¹⁰⁹

V této kapitole se zaměřím na bohoslužby pro muže. Nejdříve bych chtěl poukázat na mužské prvky, které se vyskytují v židovské liturgii a pak také při

¹⁰⁶ *Sacrosanctum concilium – Konstituce o posvátné liturgii*, In *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2002.

¹⁰⁷ Die Richtlinien der Deutschenbischofskonferenz für Meßfeiern kleiner Gemeinschaften (Gruppenmessen) z 24. 9. 1970.

¹⁰⁸ Jde o rozhodnutí schválené na 8. valném shromáždění synody (18.-23.11.1975). Srov. *Gottesdienst*. Ein Beschluss der Gemeinsamen Synode der Bistümer in der Bundesrepublik Deutschland [online], [cit. 2008-12-2], s. 191. Dostupné na WWW: <http://www.dbk.de/schriften/synode/Dateien/Synode_in_Teilen/06_Gottesdienst.pdf>.

¹⁰⁹ *Direktorium pro mše s dětmi*, In *Eucharistické modlitby*. Praha : Liturgická komise Biskupské konference ČSFR, 1992, s. 10-20.

Poslední večeři Ježíšově. Potom přejdu do dnešní doby a zaměřím se na současný stav a snahy, které se objevují v liturgii.

Na to bude navazovat příprava bohoslužeb pro muže, kde se budu zabývat důležitými prvky, které je třeba při přípravě před sebou mít. Na závěr uvedu komentář ke dvěma bohoslužbám a příklad jedné vlastní bohoslužby.

4.1 Mužské prvky v židovské modlitbě a v Poslední večeři Ježíšově

4.1.1 Mužské prvky v židovské modlitbě

Židé prožívají svoje náboženství ve třech oblastech: oblast osobní, oblast rodinná a oblast společenství. Každá hraje v jejich životě důležitou roli.¹¹⁰

V oblasti osobní je žid veden k tomu, aby chválil Hospodina při tom, když vstává, uléhá a také při zvláštních událostech během dne. Chválí Hospodina za vše dobré, co pro něho udělal. Všimá si, jak ho Hospodin obdarovává a jak ho má rád. Rodiče učí děti rozlišovat dobro a zlo, rozpoznávat spravedlnost od nespravedlnosti a vedou je k vnímání Hospodina jako toho, který je obdarovává.¹¹¹

Prvním místem, kde se odehrává židovská liturgie, je domov, který je považován za „svatyni“. Pro žida byl domov určitou malou svatyní. Rodinný stůl byl považován za oltář a každé jídlo bylo posvátným rituálem, kde rodiče byli sloužícími kněžími. Rodinná bohoslužba provázela řadu každodenních činností a přeměňovala sociální vazby v rodině v duchovní spřízněnost. Zde se odehrávají tři hlavní slavnosti: jedna každodenně v souvislosti s jídlem; druhá jednou týdně v souvislosti se šabatem¹¹²; třetí pak jednou za rok v souvislosti se svátkem pesach¹¹³. Tyto oslavy odkazují jedna na druhou a navzájem se doplňují.¹¹⁴

¹¹⁰ Srov. DI SANTE, C. *Židovská modlitba*, s. 131.

¹¹¹ Srov. VACEK, V. *Pozvání k Večeři Páně*, s. 38.

¹¹² Šabat je den sváteční židovské liturgie, věnovaný odpočinku: upouští se od pracovní a všední činnosti.

¹¹³ Pesach je jeden z nejdůležitějších židovských svátků, často nazývaný „Svátek nekvašených chlebů“. Slaví se jím událost, jež tvoří základ židovské historie a spirituality, totiž konec egyptského otroctví a počátek svobody.

¹¹⁴ Srov. DI SANTE, *Židovská modlitba*, s. 139.

Společné jídlo v rodině představuje pro židy náboženský akt, který je, jako každá činnost, doprovázen řadou zvláštních požehnání. Jídlem si člověk nejen uspokojuje své základní potřeby a zajišťuje přežití, ale také je nezbytnou podmínkou pro činnost duševní a duchovní. Židé vnímají chléb jako skutečný dar Boží, což je vede k vděčnosti a vidí Boha jako toho, který se o ně stará. Pokud je jídlo dar Boží, tak nemají právo si ho přivlastňovat, ale mají se o něj dělit s druhými. Společné jídlo utvrzuje a upevňuje vztahy v rodině.¹¹⁵

Dalším důležitým prvkem v rodině je oslava šabatu. Doma zahajuje šabat paní domu tím, že zažehne dvě svíce, zatímco otec odešel společně s nejstaršími syny přivítat šabat ve společenství. Když se vrátí otec ze synagogy domů, vkládá ruce na hlavy svých dětí a žehná jim, jak to činili praotcové již dva tisíce let před Kristem. Říká jim: „*At' Hospodin ti žehná a chrání tě, at' Hospodin rozjasní nad tebou svou tvář a je ti milostiv, at' Hospodin obrátí k tobě svou tvář a obdarí tě pokojem.*“¹¹⁶ Toto gesto vyjadřuje kněžskou moc židovského otce a také hluboký pocit bezpečí, který předává svým dětem. Pak následuje hymnus andělům „*Pokoj s vámi, andělé strážci*“. A na závěr po příchodu ze synagogy ještě vysloví přání a obdiv vůči své manželce: „*Ženu statečnou kdo nalezne? Je daleko cennější než perly...*“¹¹⁷ Oslava šabatu začíná požehnáním, které pronáší matka a končí se dalším požehnáním, které pronáší otec. Vrcholným okamžikem je pak *kiduš*¹¹⁸, odříkávaný otcem nad pohárem vína před společným jídlem.¹¹⁹

Vrcholem života v rodině je oslava svátku pesach. Jedná se o nejpůsobivější, nejradostnější a nejpamětihodnější ze všech domácích židovských bohoslužeb. Existuje text, nazývá se *hagada*, který přesně a podrobně popisuje, co se má při pesachové večeři dělat a říkat. Celou touto bohoslužbou provádí hlava rodiny.¹²⁰

¹¹⁵ Srov. DI SANTE, *Židovská modlitba*, s. 139 – 141.

¹¹⁶ Nu 6,24-26.

¹¹⁷ Př 31, 10-31.

¹¹⁸ Kiduš je požehnání, jež pronáší pán domu nad slavnostně prostřeným stolem poté, co na něm hospodyně zažehla svíce.

¹¹⁹ Srov. DI SANTE, *Židovská modlitba*, s. 147 – 153.

¹²⁰ Srov. *tamiéž*, s. 156.

Druhým místem, kde se odehrává židovská liturgie, je synagoga. Slovo synagoga pochází z řeckého *syn-agogé*, což znamená shromaždiště, shromáždění. To je překlad hebrejského výrazu *bet ha-keneset*, což znamená „dům shromáždění“. Synagoga tedy vyjadřuje záměr shromážděných jednotlivců, tedy modlit se a poslouchat či studovat Tóru, bez ohledu na to, co je to za místo a jak je velké.¹²¹

Synagoga má tři základní rysy. První je laický charakter. Kněží a levité jsou odpovědní za veřejnou bohoslužbu, ale jsou na stejné úrovni jako kdokoli jiný a nemají žádné zvláštní výsady. Každý účastník bez ohledu na své postavení a sociální třídu může vést modlitbu, zanotovat chvalozpěv, číst Tóru nebo vzít si slovo. Podmínkou je, že dosáhl věku 12 – 13 let a je toho schopen. Druhým rysem je smysl pro rovnost. V synagoze neexistuje žádná zvláštní hierarchie a všichni mají stejná práva a povinnosti, to ale platí jen pro muže. Třetí rys souvisí s minimálním nezbytným počtem účastníků, který tvoří „synagogu“. Je to deset dospělých mužů, kteří se na základě potvrzení (obřadem *bar micva* – vysvětlím později) stali plnoprávnými členy společenství. Bohoslužba se v synagoze koná každý den a pak u příležitosti zvláštních událostí.¹²²

Ještě bych zmínil dvě liturgie, které probíhají v synagoze a mají typický mužský charakter. Jsou to *berit mila* a *bar micva*.

Berit mila („smlouva obřezání“) je liturgie, která provází narození mužského potomka. Prostřednictvím této liturgie se z novorozence stává „syn Abrahámův“, to znamená držitel a dědic darů smlouvy. Obřad se provádí osm dní po narození. Chlapec je přinesen do synagogy, kde je přivítán slovy Ž 118,26: „*Požehnaný, jenž přichází v Hospodinově jménu.*“ Hned na to se přistoupí k obřizce, kterou provádí dvě kvalifikované osoby: obřezávač, jenž provádí na dítěti operaci, a kmostr, který je drží na svých kolenou. Obřad obřizky doprovází několik požehnaní, jež obřad vysvětlují a vykládají. Po provedení obřizky pronáší modlitbu otec: „*Požehnaný jsi, Hospodine, náš Bože, Králi světa, jenž nás posvětil svými příkazy a přikázal nám, aby novorozenec přistoupil ke smlouvě*

¹²¹ Srov. DI SANTE, *Židovská modlitba*, s. 166.

¹²² Srov. *taméž*, s. 166.

Abrahama, našeho otce.“ A přítomní odpovídají: „*Právě tak, jako přistoupil k této smlouvě, ať přistoupí k Tóře, ať vstoupí pod svatební baldachýn a do světa dobrých skutků.*“ Obřízka je tělesný, čili nesmazatelný znak příslušnosti k národu, který povolává žít v souladu s logikou smlouvy. Obřízka je uvedením do světa, který je darem i úkolem, požitkem i spoluprací. Otvírá tak člověku cestu, která se neomezuje pouze na něj samotného, ale je v souladu s Božím plánem.¹²³

Bar micva je obřad, kterým se židovský chlapec stává dospělým a přijímá na sebe povinnosti vyžadované Tórou. Obřad se obvykle koná v synagoze první šabat po jeho třináctých narozeninách. Otec při obřadu pronáší požehnání, kterým vyhláší, že skončila jeho role vychovatele a tím uznává plnou synovu samostatnost. Chlapec, který je přijat jako dospělý, řídí, buď úplně nebo částečně, liturgii pátečního večera a sobotního rána a poprvé v životě je vyvolán ke čtení úryvku z Tóry. V dnešní době u některých liberálních Židů kromě obřadu *bar micva* slaví také *bat micva*, a to u dívek, které dosáhly dvanáctého roku.¹²⁴

Jako důležité mužské prvky v židovské liturgii vidím tyto: osobní víra, rodinná a synagogální liturgie, všechny tyto tři prvky jsou v prožívání víry stejně důležité a navzájem se doplňují; děti vidí otce, který se modlí a ukazuje jim Boha, který je obdarovává a dává jim vše dobré; otce, který s nimi jí a slaví, žehná jim a dokáže před dětmi ctít a chválit jejich matku; dále vidí otce, který je uvádí do židovské víry, která není oddělená od života, ale plně s ní souvisí a ze života vychází; otce, který dokáže před druhými uznat a říci, že jeho syn je již dospělý a zodpovědný sám za sebe, že plnohodnotně patří do společenství.

Myslím si, že toto jsou důležité prvky, které pomáhají chlapci a poté muži k tomu, aby měl dobré sebevědomí a cítil, že je druhými přijímán. Pomáhají mu také, vidět Boha jako toho, kdo ho má rád, stará se o něho a chce jeho dobro.

¹²³ Srov. DI SANTE, *Židovská modlitba*, s. 180 – 181.

¹²⁴ Srov. *tamiéž*, s. 181 – 182.

4.1.2 Mužské prvky v Poslední večeři Ježíšově

Ježíš s učedníky slaví svátek pesach s prvky rodinné židovské liturgie. Připomínají si vyvedení z otroctví v rodinné atmosféře, kde velkou roli hraje jídlo v tom židovském myšlení, jak už jsem popisoval výše. Ježíš však do tohoto svátku vkládá záchranu a osvobození, které přicházejí skrze jeho přijetí. Jak je pro člověka důležité jídlo, které je zcela normální a běžné, tak je pro něho důležité přijímat Ježíše. Ježíš si nevybírám nějaký speciální prostředek, ale právě naopak něco tak běžného, co patří k životu a ze života vychází.¹²⁵

Ježíš s učedníky vytváří společenství, usedá kolem stolu, kde se utvrzují sociální vazby. Slaví s nimi, láme chléb a pije víno, v kterém se jim dává, a to jim předává, aby to činili na jeho památku.¹²⁶

Důležitým mužským prvkem, který se zde objevuje, je to, že je Poslední večeře vložena do života a v životě také zůstává. Ježíš použil zcela hmatatelné prvky (chleba a víno) související s židovským prožíváním, které pevně stojí na zemi a v životě.

4.2 Současný stav a snahy

Při pohledu na církve se může zdát, že to je vlastně církev mužská, ale pokud se podíváme blíže, zjistíme, že je to spíše církev klerikální. Ve vedoucích pozicích se nacházejí muži, kteří žijí v celibátu. Z toho plyne, že stále hodně záleží na osobě kněze, jak je ochoten zapojovat muže a ženy do života farnosti. Jak je schopen přicházet s novými nápady a možná spíše, jak je schopen a ochoten podporovat nápady druhých.¹²⁷

Ostatní muži, kteří vidí u oltáře muže v ženském oblečení a v lavicích převahu žen, se mohou cítit v tomto prostředí ne zcela příjemně. Navíc pozornost a péče v církvi se zaměřuje hlavně na děti, mládež, ženy a staré lidi. Zdálo by se, že když je kněz muž, tak že by měl mít také zájem o muže, o jejich místo v církvi a ve farnosti, ale bohužel tomu tak není. Pokud otcové doma dětem nepředávají

¹²⁵ Srov. VACEK, *Pozvání k Večeři Páně*, s. 14 – 15.

¹²⁶ Lk 22, 14-20.

¹²⁷ Srov. HOFER, M. *Männer glauben anders*, s. 13 – 14.

víru a v kostele muže nevidí, kde mají brát příklady mužů, kteří žijí s Bohem? Kde mají děti získat povědomí o Bohu, když to u svého otce nezažívají?¹²⁸

Aby měl muž zdravé sebevědomí a vážil si sám sebe, potřebuje se od matky osamostatnit a matka by mu to měla umožnit. Na druhé straně potřebuje od otce zažít pocit přijetí. Nezakrývá mnohdy matka církev svým synům pohled na Boha? Dává jim možnost se s ním setkat? Muži potřebují v sobě objevit a integrovat sílu a agresivitu. Potřebují se naučit bojovat, a když je potřeba, tak toho využít. Mohou muži v církvi bojovat nebo musí jen poslouchat?¹²⁹

Mnohdy to vypadá tak, že ti, kteří vedou církev, jsou raději, když nikdo nevystupuje z davu, ale spíše zachovává nařízení, přijímá rady a ponaučení a chová se pokorně a poslušně. Avšak je toto přístup mužů?

Eucharistická slavnost prošla během dvou tisíc let mnoha změnami, které byly určitě důležité, aby se zachovala vážnost, ale také mohly způsobit odtažení od všedního života a zaměření jen na určitý okruh lidí, kteří obřadu rozumí, nebo kterým vyhovuje tento styl. Ježíš vložil Poslední večeři do života, bohužel dnešní eucharistická slavnost je někdy životu dost vzdálená. Společenství stolu, které bylo jedním ze základních záměrů Ježíše, vymizelo tím, že sedíme za sebou a často se ani neznáme. Je pravda, že v nových kostelích je snaha vytvořit sezení, které má alespoň vějířovitý tvar a účastník není tak daleko od stolu. Nejíme chleba a nepijeme víno, jak to chtěl Ježíš, ale chodíme k přijímání a víno přijímáme jen o velkých slavnostech a to ještě namáčením.¹³⁰

Používají se slova, kterým málokdo rozumí, a pokud přijde někdo, kdo není stálým účastníkem eucharistických slavností, těžko může něčemu porozumět.

Dalším neduhem je rozdělení na „život v kostele“ a na „život mimo kostel“. Víra křesťana se odehrává hlavně v kostele. Jakmile z kostela vyjde, nedokáže svoji víru propojit se všedním životem. Možná je to reakce na to, že to, co se odehrává v kostele, mnohdy nemá moc společného s životem mimo kostel.¹³¹

¹²⁸ Srov. HOFER, *Männer glauben anders*, s. 13 – 14.

¹²⁹ Srov. *tamtéž*, s. 21 – 22.

¹³⁰ Srov. VACEK, *Pozvání k Večeři Páně*, s. 53 – 54.

¹³¹ Srov. ROHR, R.; MARTOS, J. *Proč být katolíkem?*, s. 58.

Na druhé straně je pravda, že se čas od času objevují nějaké snahy připomenout a upozornit na původní záměr eucharistické slavnosti. Upozornit na to, že je důležité vycházet z životních událostí lidí, propojit tu slavnost s jejich životem, využít životní přelomy, rozhodnutí k propojení s vírou.¹³²

Samozřejmě se objevují, i když velice zřídka, impulsy k zamyšlení, jestli se mají do eucharistické slavnosti vkládat speciální ženské a mužské prvky, aby se každý cítil dobře.¹³³

Myslím si, že je stále velká zodpovědnost na knězi, od kterého se čeká, že bude tímto směrem aktivní. Samozřejmě je řada kněží, kterým se daří vytvářet fungující farní společenství. Je také řada aktivních věřících, kteří přicházejí s nápady a jsou ochotni se zapojovat. Čím více bude těchto kněží a aktivních věřících, kteří dokážou prožívat společenství a budou mít odvahu ke změnám a k opravdovému slavení, které vychází ze života, tím bude křesťanství více oslovovat a přitahovat.

4.3 Příprava bohoslužeb

V této kapitole se zaměřím přímo na konkrétní přípravu bohoslužeb pro muže: jak postupovat, na co si dát pozor a čeho využít.

4.3.1 Způsob myšlení a zaměření

Pokud se v církevní oblasti pohybujeme již déle, mnohé věci se nám zdají jasné a zcela běžné. Úplně na začátku je důležitá změna pohledu. Přesměrovat naše myšlení a naše zaběhlé způsoby do reality života, v které se nacházíme my a lidé kolem nás. Potom se nám jedná podaří přiblížit lidem, pro které bohoslužbu připravujeme, a také se nám podaří lépe zasadit bohoslužbu do života.

¹³² Srov. MAZANEC, J. Nedopustit instantní náboženství: rozhovor s Dr. Michalem Kaplánkem. *Katolický týdeník* [online]. 2004, č. 47, [cit. 2008-12-02]. Dostupné na WWW: <<http://www.katyd.cz/index.php?cmd=page&type=11&article=752>>.

¹³³ Srov. LAKOSILOVÁ, M. Potřebujeme, aby nás někdo potřeboval: rozhovor s knězem Václavem Vackem. *Katolický týdeník* [online]. 2007, č. 44 [cit. 2008-12-02]. Dostupné na WWW: <<http://www.katyd.cz/index.php?cmd=page&type=11&article=5149>>.

Uvedu pět bodů, kde je třeba tu změnu pohledu provést:¹³⁴

- *Od církevní tradice k všednímu dni lidí*

To znamená od církevního roku, od svátostí, od symbolů, k tomu, čím je člověk zaměstnán, v jaké je životní situaci, co řeší za konflikty.

- *Od spisů k životu*

Od bible, dogmat, teologie ke zkušenostem, konfliktům, utrpení, selhání, úspěchu a radosti člověka. Klást si otázku: Co člověk zná a co je mu cizí? Kde potřebuje pomoci? Koho se může ptát, s kým se radit?

- *Od slova k rituálu*

Tedy od liturgických textů, kázání, rozhovorů k jednání, gestům, symbolům, prožitkům, které nás již dříve při bohoslužbě, v přírodě, v kině, při sportu, při různých činnostech uchvátily a oslovily.

- *Od poselství k zažitému všednímu náboženství*

To znamená od nařízení, pověření, specifických rozpoznávání, katechismu a teologických znalostí ke spojování různých náboženských názorů, víry všedního dne, „věření ve vše“. Položit si otázku: V co člověk věří? Kde hledá smysl? Jaké přesvědčení a zkušenosti si přináší?

- *Od odesílatele k zákazníkovi*

Člověk by měl vědět a rozumět tomu, jak církev myslí, jak jedná. Z toho plynou otázky jako: Může člověk být takový, jaký je? Jaké zkušenosti člověka pojí s církví?

4.3.2 Pět důležitých aspektů¹³⁵

Nyní uvedu a popíšu pět důležitých aspektů, které je třeba mít při přípravě bohoslužby na zřeteli.

1. Adresáti

Kdo jsou ti muži, kterým chceme něco předat? Jak žijí? Co potřebují? Jaké zkušenosti mají a v jaké životní situaci se nalézají? Jaká je jejich spirituální potřeba? Jaké je jejich aktuální téma? (Zdraví, nemoc, sexualita, smrt, přátelství,

¹³⁴ Srov. KUGLER, T., HOCHHOLZER, M. *Werkbuch Männerspiritualität*, s. 34 – 35.

¹³⁵ Srov. *taméž*, s. 35 – 41.

manželství, vztahy, zármutek, krize středního věku, ztráta smyslu života, láska, úspěch...)

Toto je velice důležitý bod, který nesmíme přeskočit, abychom nepřipravili bohoslužbu, která nebude souviset s adresáty a s jejich momentální životní situací. Pokud bohoslužba nebude odpovídat na jejich životní téma a zkušenosti, pak tím ztrácí hodnotu všechny symboly, jednání a výklady textu a vzrůstá tím také distance církevních obřadů od běžného života.

2. Generace a prostředí adresátů

Z kterého sociálního prostředí chceme muže oslovit? Jakou věkovou skupinu? Jaké mají požadavky na místo a formu (jestli chtějí být aktivní nebo pasivní)? Jaké jsou jejich záliby? Jaké kompetence, zdroje a potřeby si s sebou přinášejí? Co rozumějí pod pojmem náboženství a spiritualita? Jaký je smysl jejich života? Kde berou sílu a přátele?

Sociální prostředí, generační příslušnost a úroveň vzdělání mohou být zcela rozdílné, proto je důležité vědět, koho před sebou máme a také koho chceme oslovit, jakou skupinu zasáhnout. Každý žije v rozdílném místě a má rozdílné zkušenosti a kvality. Je jasné, že nemůžeme oslovit všechny, proto je dobré si to na začátku zodpovědět.

3. Prostředky

Jaké prostředky a způsoby při bohoslužbě použijeme? Bude to napínavé, poutavé a využijeme emoce? Jaké pedagogické a liturgické nabídky, způsoby, symboly, místa, prostředí a podněty zvolíme, abychom adresátům umožnili a zprostředkovali náboženskou zkušenost?

Stále platí, že je třeba mít dost kreativity a fantazie při formulování názvu bohoslužby, místa, hudby, použití sdělovacích prostředků. Prezentace a jazykový doprovod musí ladit.

4. Ukázat jiný obzor

Umožňuje naše bohoslužba odtržení od všedního dne? Který nový obzor otevřeme? Jak vypadá všední den adresátů? Které nové obzory by se k jejich všednímu dni hodily? Dáváme jim prostor k jejich sebeurčení a zpětnému pohledu? Mohou být jednou zcela sami se sebou? Jak vytváříme přechod ze všedního dne do spirituálního prostoru?

Ke spirituálním zkušenostem také patří, že dokážeme vykročit ze všedního dne a ukázat jiný nebo nový obzor, kam je možné se posunout, něco nového vyzkoušet, něčím se obohatit. Čili překročit náš svět, ve kterém žijeme a obohatit ho o něco nového. Může to třeba být: stanování, putování, zpívání, bubnování, mlčení, návštěva a pobyt v klášteře nebo v lese, atd. Vyzkoušení nového obzoru nám může otevřít zkušenosti, které ve všedních dnech nemůžeme zažít.

5. Prospěch, zisk

Jaký prospěch z bohoslužby budou adresáti mít? Co si odnesou s sebou domů? Zakusí uznání, požehnání, společenství, sounáležitost, atd.? Pomůže jim spirituální zkušenost k lepšímu a spokojenějšímu životu? Budou moci lépe přijmout neočekávané věci v životě?

Zisk z náboženství v životě jednotlivce je účinnou a viditelnou stopou nejen v jeho životě, ale i ve společnosti. Mnohdy vede ke službě druhým, zaměření na prospěch společnosti, ke snaze prostě být užitečný a prospěšný. Spiritualita by se měla života dotýkat a měnit ho.

Pokud shrnu těchto pět aspektů, vyvstávají mi zde tři důležité body, které by neměly chybět:

- mít vždy před sebou konkrétního muže s jeho životem
- vycházet z jeho života,
- vložit nějaký impulz, který ho může posunout dál.

Některé otázky si určitě dokážeme předem přesně zodpovědět, ale některé nám zůstanou otevřené a odpověď na ně zjistíme, až když bohoslužbu provedeme,

někdy třeba také až dlouho po ní nebo vůbec. I přesto má cenu tyto otázky před sebe stavět a hledat na ně odpovědi. Jednak nás to udržuje v realitě života a brání nám to zajet do vyjetých kolejí obřadů, a také nám to může přinášet nové nápady a impulzy.

Po bohoslužbě je dobré získat zpětnou vazbu od účastníků, jestli bohoslužba splnila očekávání, jestli zasáhla správné místo, zda se trefila do potřeb a byla obohacením pro život.

4.3.3 Další možnosti a náměty

Nyní bych rád ještě doplnil některé postřehy či podněty, které jsem při shromažďování materiálů na toto téma našel v České republice. V předešlé části jsem čerpal z německy psané literatury, v které je příprava bohoslužeb systematicky popsána. U nás je možno najít spíše tu a tam nějaký článek nebo nějaké impulzy či postřehy. Je zajímavé, že se všude objevují stejné základní prvky. Například v jednom článku z katolického týdeníku na téma *Jak hledat duchovní zážitky a jak si s nimi poradit* odpovídá doc. Michal Kaplánek takto: „Bylo by chybou žádat stupňování zážitků nebo nabízet při liturgii show. Liturgie by spíše měla být pravdivá a dát prostor i emoční a tělesné stránce člověka – ta byla příliš dlouho v pozadí, ačkoli svátostnost církve je založena právě na tom, že se Bůh projevuje skrze viditelná znamení, skrze hmotné věci. Prožívat vše jen intelektuálně, čistě duchovně, je určitou deformací, neodpovídá to naší tradici...Obecně jde spíše o vztah liturgie a modlitby k životu. Nevěřící má v kostele dojem, že se tam hraje divadlo: na povel se vstává, sedá, kleká, opakují se slova, kterým on nerozumí (a často mu je nejsou schopni vysvětlit ani přítomní). To není důstojné. Pokud by ale viděl, že modlitby souvisejí s životem členů společenství, že vyřčenému věří a že to dávají najevo srozumitelným způsobem, tak tím může být více osloven.“¹³⁶

¹³⁶ MAZANEC, J. Nedopustit instantní náboženství: rozhovor s Dr. Michalem Kaplánkem. *Katolický týdeník* [online]. 2004, č. 47, [cit. 2008-12-02]. Dostupné na WWW: <<http://www.katyd.cz/index.php?cmd=page&type=11&article=752>>.

Na několika místech naší republiky fungují společenství mužů, která se pravidelně scházejí, v nichž mohou muži sdílet své radosti i strasti, zamýšlet se nad svým životem a dávat mu smysl. Zároveň pořádají celostátní setkání, kde mohou prožít iniciaci podle vzoru Richarda Rohra, setkání otců se syny a jiné akce, při kterých jde hlavně o mužskou spiritualitu.¹³⁷ Součástí těchto setkání bývají také bohoslužby, které jsou zaměřeny na přítomné muže. Kněz Václav Vacek¹³⁸ je jeden z kněží, který se jednak účastní těchto setkání, ale také vede bohoslužbu pro muže. Proto jsem ho oslovil a domluvil jsem si s ním rozhovor, abych obohatil tuto práci o jeho zkušenosti a postřehy.¹³⁹

Václav Vacek upozorňuje na to, z čeho vychází naše liturgie a čím byla ovlivněna, tedy zdůrazňuje kořeny vyrůstající z židovské liturgie. Přístup židů k náboženství je velice obohacující a my jsme na to již zapomněli. Náš náboženský život je hodně omezen jen na kostel. Židé prožívají 90% náboženského života doma v rodině. Rodiče jsou ti, kteří hlavně předávají dětem víru.

Vacek upozorňuje, že právě díky křtu jsme nositeli všeobecného kněžství a tím jsme Bohu zcela blízko, jsme u něho „doma“. Právě na to se zapomíná a málo se to připomíná.

Bohužel, stále je velká část náboženského života v rukou kněze. Je důležité, aby muži pocítili, že jsou přijímáni, že mají své místo, že si kněží váží jejich práce. Je důležité, aby muži věděli, že s nimi Bůh počítá, že mu nejsou lhostejní. Je třeba muže pustit k práci, aby nebyli jen pasivními pozorovateli, ale těmi, kteří se mohou aktivně podílet a spolupracovat na bohoslužbě.

Každá rodinná oslava vyžaduje přípravu, dobré jídlo, pěkné oblečení a slavnostní atmosféru a vždy vychází z nějaké životní události. Tak i bohoslužba vyžaduje přípravu (např. dopředu si přečíst liturgické texty), vhodné oblečení a spojení s životem. Bohoslužba musí vycházet ze života mužů a z jejich práce. Je

¹³⁷ Viz *Web o mužské spiritualitě* [online], [cit. 2008-12-02]. Dostupné na WWW: <<http://www.chlapi.cz/>>.

¹³⁸ Kněz Václav Vacek je farářem v Letohradě. Zaměřuje se na porozumění bibli, liturgii; v pastoraci se zvláště věnuje rodinám a spiritualitě mužů.

¹³⁹ Digitální záznam rozhovoru se nachází v mém osobním archívu.

třeba pomoci mužům k vědomí, že Bůh si váží jejich poctivé práce a je v ní přítomen, a že základní modlitbou je jejich život, jak žijí a jak pracují.

Je těžké vytvořit pěkné prostředí třeba ve farnosti, která se nachází ve velkém městě, kde může přijít kdokoli a je tam více anonymity. V tom případě je důležité, aby kněz pracoval s jednotlivými skupinami zvlášť. Pak je to propojení jednodušší, protože se už s jednotlivými lidmi zná a ví, co dělají a čím žijí.

Nejde říci přesně, jaké prvky by bohoslužba měla mít, co přesně použít, aby v kostele mužů přibývalo. Jak už jsem několikrát popisoval, důležité je, aby bohoslužba vycházela ze života těch, kteří se bohoslužby účastní a kněz, aby jim k tomu dával prostor.

Ještě než přejdu k popisu konkrétních bohoslužeb, rád bych zde popsal jednu aktivitu, která pomáhá vytvořit v mužském společenství sounáležitost a dokáže navodit příjemný pocit. Je tím společné *bubnování*.

„*Ten, kdo nepocítil chvějící se buben mezi sevřenými stehny, do kterého bubnuje dlaněmi ve stejném rytmu tak jako ostatní vedle něho, těžko pochopí, co je to bubnování.*“ Takto začíná článek Františka Růžičky¹⁴⁰, který popisuje bubnování a jeho důležité místo při setkávání mužů.¹⁴¹ Uznává také, že ne každému může tento způsob vyhovovat a že někdo raději volí zpěv nebo ticho.

Vychází z toho, že muži mají jiný způsob navazování kontaktu než ženy. Zatím co ženy si rády povídají a dívají se vzájemně do očí, pro muže je příjemnější společně pracovat nebo společně něco tvořit a tím mohou pomalu utvářet přátelský vztah. K tomu může přispět právě bubnování.

Růžička dále uvádí, že bubnování je chlapská modlitba, protože pravá modlitba nespočívá v odříkávání naučených slov, ale ve vědomém propojení těla i mysli s Bohem. Taková modlitba pak pomáhá odstranit všechny filtry, kterými

¹⁴⁰ Ing. František Růžička pracuje ve funkci tajemníka Městského úřadu v Krupce. V rámci své zájmové činnosti organizuje Víkendy pro chlapy a Víkendy pro otce s dospívajícím synem a další akce.

¹⁴¹ Srov. RŮŽIČKA, F. Proč muži rádi společně bubnují. *Zdislava – měsíčník litoměřické diecéze* [online]. 2005 [cit. 2008-12-02]. Dostupné na WWW: <<http://zdislava.signaly.cz/clanek.php?id=598>>.

posuzujeme, odsuzujeme druhé. Pomáhá odstranit zlobu a strach. Bubnování může umožnit dostat z člověka negativní pocity a vyčistit nitro. Bubnování může být způsob, jak naložit se svými pocity, křivdami, strachem a obavami.

Většina mužů se dnes snaží sílu čerpat ze svých úspěchů. Pokud je nemají, jsou ztraceni a nevědí, kde mají sílu pro život brát. Při neustálém srovnávání mohou být druhými muži ohroženi. Díky společnému bubnování muž zakouší, že druzí nejsou konkurenti, ale partneři.

Při bubnování je třeba se soustředit, což pomáhá žít přítomností a nezabývat se tím, co bude.

Pokud to shrnu a podívám se, co se zde objevuje jako společné téma, tak je to opět konkrétní život účastníka bohoslužby, z kterého je třeba vycházet a s kterým je třeba počítat.

4.4 Příklady bohoslužeb

Po rozebrání přípravy bohoslužeb, z něhož vyplynulo, na co je dobré se při přípravě zaměřit, rád bych uvedl komentář ke dvěma bohoslužbám a příklad vlastní bohoslužby, kde bude vidět jasné použití a využití těch důležitých prvků. Potom všechny uvedené bohoslužby srovnám.

4.4.1 Komentář k bohoslužbám

Vybral jsem jednu bohoslužbu zpracovanou pro postní dobu s názvem: *Z jakého dřeva jsem vyřezán?* a druhá ukázka bude zpracování eucharistické bohoslužby k poslední neděli církevního roku, tedy ke slavnosti Ježíše Krista Krále, s názvem: *Posílit vnitřního krále*.

4.4.1.1 Z jakého dřeva jsem vyřezán?¹⁴²

Bohoslužba využívá postní doby, která může svojí strohostí osvobodit od vnějškovosti a může přivést muže k sobě samým. A to je i cílem. Při společném

¹⁴² Úplný text v němčině je v příloze III.

slavení před Bohem mohou nahlédnout na svůj život a zakusit, že je dobré, jak je Bůh jako muže stvořil.

Místo slavení bohoslužby může být v kostele, v nějaké vhodné místnosti, při vhodném počasí se může odehrávat i v přírodě.

Je třeba připravit různé kusy dřeva (velké, malé, tlusté, staré, mladé, tvrdé, měkké...), nádobu s vodou, nádoba na hořící papíry, papíry a tužky, velikonoční svíci, fotokopie stvoření Adama a Evy od Michelangela ze Sixtinské kaple a audio nahrávky.

Při bohoslužbě je důležité, aby vše probíhalo bez časového tlaku, lehce, intenzivně, pozorně a v klidu.

Po počáteční písni jsou muži vyzváni, aby si uvědomili, že Bůh je stále milující, přítomný a stále s nimi. Každý se má cítit, jako od Boha individuálně pozvaný a to má vyjádřit jakýmkoli vlastním gestem (sezení, klečení, stání...)

Potom se společně začne křížem.

Následuje přivítání a uvedení do bohoslužby, která začíná tím, že si účastníci uvědomí své postoje, jak se často spoléhají jen sami na sebe, jak se někdy uzavírají před Bohem a druhými. Toto zamyšlení je doplněno modlitbou muže, který popisuje svůj alkoholismus. Tato chvíle má vést k tomu, aby se účastníci zodpovědně postavili před Boha se všemi svými klady i zápory. Vše je zakončeno modlitbou k Bohu, kde je prosba o pomoc a odvahu vyčistit svůj vnitřní pokoj.

Následuje aktivita, kde každý muž je vyzván, aby na papír napsal nějakou událost ze svého života, která ho zatěžuje obzvlášť silným pocitem viny. Po slovním úvodu, který připomíná, že milosrdný Bůh odpouští hříchy a viny a učí nás takové odpuštění přijmout a smířit se sami se sebou, mohou muži přicházet jednotlivě doprostřed kruhu a svůj papír zapálit od velikonoční svíce a nechat shořet v připravené misce. Poté si umyjí vodou z nádoby ruce i tvář na znamení očištění. Celé je to zakončeno a podpořeno zpěvem z Taize *Misericordias Domini in aeternum cantabo* (Milosrdenství Páně budu opěvovat na věky).

Po tomto očištění jsou muži připraveni slyšet slova Písma svatého a přijmout je do srdce. Jsou vybraná dvě čtení. Prvním je pasáž ze Starého zákona

z knihy Genesis o stvoření Adama a Evy (Gn 1,26-28) a druhé čtení je z Nového zákona z listu apoštola Pavla Galaťanům o tom, že není rozdíl mezi židem a pohanem a mezi mužem a ženou (Ga 3,28) a druhá část připomíná, že si mají navzájem pomáhat (Ga 6,2). Následuje chvíle ticha pro vlastní přemýšlení nad texty.

Místo kázání následuje další aktivita, která navazuje na čtení a upozorňuje na jednotu mezi mužem a ženou. Celé je to podpořeno ukázkou z Mozartovy opery *Kouzelná flétna*, kde Pamina a Papageno zpívají o tom, že muž a žena a žena a muž pocházejí z božství.

Na to navazuje výzva, aby si každý muž vybral ze středu dřevo, které se k němu hodí, a poté se zabýval otázkou: „Z jakého dřeva jsem já, jako muž, vyřezán?“ Potom má vedle sedícímu muži v kruhu sdělit něco o sobě.

Pokračuje se pohledem na obraz, kde je vyobrazeno stvoření Adama a Evy ze Sixtinské kaple, který má pomoci k formulování a napsání věty, která bude vyjadřovat muže a dřevo, které si vybral. Popis má být pozitivní a má zachytit to dobré, co Bůh do jednotlivého muže vložil. Papír s napsanou větou se má umístit do středu kruhu, kde dva vybraní muži jednotlivé věty předčítají nahlas. Toto předčítání se děje pro obohacení a oslovení účastníků a současně se má stát i prosbou a díkem. Zakončeno je zpěvem z Taize *Bonum est confidere in Domino, bonum sperare in Domino* (Je dobré důvěřovat Pánu, je dobré v něho doufat).

Následuje komentář před evangeliem (Mk 4,26-28), kde Bůh je přirovnáván k muži, který seje, to znamená, že Bůh do nás vkládá drahocennosti a dává nám svobodu k jejich rozvinutí. Přijetím Božích darů se můžeme stávat den ze dne více dávajícími, důvěřujícími a otevřenějšími.

Na závěr bohoslužby stojí všichni muži v kruhu tak, že každý položí pevně svou pravou ruku na rameno muže před sebou tak, aby to on na svém rameni cítil. Stojí se okolo všech symbolů, které doprovázely celou bohoslužbu. V druhé ruce každý drží dřevo, které si vybral. Pravá ruka pevně drží a opírá se a pravé rameno je pevně stisknuto. V tomto postoji se všichni modlí modlitbu *Otče náš*.

Po modlitbě se muži pustí a vyberou si jeden z papírů, na kterém je napsané to dobré, co vidí na sobě. Tento papír si dají na místo, kde budou často chodit.

Vše je zakončeno výzvou „*Ite missa est*“ (Jděte, jste posláni) a společnou písní.

4.4.1.2 Posílit vnitřního krále.¹⁴³

Druhou ukázkou je eucharistická bohoslužba, která vychází ze slavnosti Ježíše Krista Krále. Nebudu zde popisovat celou bohoslužbu, zmíním zde jen prvky, které byly použity a které mají napomoci k dosáhnutí cíle bohoslužby.

Celá bohoslužba je zaměřena na podtržení královského původu, kterého se každému dostalo díky křtu. Cílem je, aby si každý muž uvědomil svou důstojnost a hodnost a objevil v sobě krále, který je navázán na Boha a v životě podle této hodnosti jednal. A právě tuto slavnostnost a důležitost má podtrhnout bazilika nebo vhodný kostel, ve kterém bohoslužba probíhá.

Předem je třeba připravit nádobu s olivovým olejem, CD-přehrávač a CD se slavnostní instrumentální hudbou, Vánoční oratorium od J. S. Bacha a nakopírované liturgické texty.

Na začátek předsedající udělá každému muži olejem křížek na čelo se slovním doprovodem, který mu připomíná jeho křest a že on sám je pomazaný Páně. Celé je to zakončeno a umocněno slavnostní instrumentální hudbou.

Bohoslužba dále pokračuje tradičním způsobem. První čtení je z listu apoštola Pavla Filipánům (F 2,5-11), kde se píše, že Ježíš, který je Král, Mistr a Pán, nepřišel, aby si nechal sloužit, ale aby sloužil. Proto ho také Bůh povýšil nadevšechno. Na to navazuje árie „Velký Pán a silný Král“ z Vánočního oratoria J. S. Bacha.

Následuje úryvek z evangelia podle Marka (Mk 3,1-6), kde Ježíš v sobotu uzdravuje člověka s odumřelou rukou. Na to navazuje rozjímání, které se skládá ze tří bodů:

1. Ve chvíli ticha si zodpovědět, které slovo či věta mě oslovila.

2. Po chvíli ticha, může každý toto slovo nebo větu říci nahlas.
3. Se sousedem se pobavit o tom, proč zrovna toto slovo a věta mě oslovily a čím se mě tento úryvek dotknul, čím mě zasáhl.

Na to může navazovat krátký exkurz o různých královských chováních a postojích: Král, tyran, slaboch.

Dále bohoslužba pokračuje impulzem, který je inspirován evangeliem. Před oltář se postaví vždy dva muži a jeden položí druhému ruku na rameno a řekne mu: „*Ty jsi a zůstaneš královským mužem, k tomu nepotřebuješ činit či vykonávat něco zvláštního. Jsi muž s královskou důstojností.*“ Potom se vymění.

Bohoslužba dále pokračuje klasickým způsobem; až před závěrečné požehnání je vložena meditace, která má za cíl připomenout, co znamená být královským. Uvedu několik příkladů: Být královským znamená, žít svůj život vědomě, sám vládnout, naplňovat Boží poslání, znát hranice království a střežit je, svou sílu čerpat z Ducha svatého, v životních situacích působit spravedlivě a milosrdně, atd.

Po závěrečném požehnání následuje opět slavnostní instrumentální hudba.

4.4.2 Vlastní bohoslužba – „Milovník ve mně“

Bohoslužba je inspirována jedním ze čtyř mužských archetypů, které popisuje Robert Moore, a které uvádím v kapitole 3.2.2, tedy milovníkem. Cílem bohoslužby je objevit, že milovník k muži patří, že v jeho životě má důležité místo. Objevovat milovníka v sobě není nic proti křesťanské víře a sexualita není něco, co se Bohu přičítá, ale naopak Bůh nás takové stvořil.

Příprava materiálu, věcí a místnosti:

Důležité věci pro bohoslužbu: pro každého účastníka djembe¹⁴⁴ (pokud nejsou k dispozici, dají se použít i kbelíky, které se zakryjí vhodnou látkou), batikované prostěradlo, asi 20 cm vysoký dřevěný špalek, čajové svíčky, malý kříž, nakopírované texty z bible a texty k tématu, balicí papír, fixy, CD-přehrávač,

¹⁴³ Úplný text v němčině je v příloze IV.

¹⁴⁴ Djembe je buben pocházející z Mali, v západní Africe.

CD s meditatívni hudbou, dataprojektor s notebookem. V pozvánce je každý účastník upozorněn, aby si nezapomněl vzít nějaký předmět, který ho charakterizuje nebo který souvisí s jeho životem.

Těsně před bohoslužbou: ideální je místnost, kde je koberec vhodný k sezení, a kde se dá zatemnit, aby vyniklo použití svíček. Doprostřed místnosti se položí dřevěný špalek a překryje se batikovaným prostěradlem a vytvoří se z něho pravidelný čtverec a nahoru se položí malý křížek. Kolem prostěradla se vytvoří kruh ze svíček, které se zapálí. Kolem kruhu se pro každého účastníka připraví buben, text z bible a text k tématu. Do každého rohu místnosti se vloží další svíčky. V jednom rohu se připraví balicí papír s fixy. Na vhodné místo se připraví dataprojektor s notebookem tak, aby se účastníci při promítání nemuseli nikam přemísťovat.

Vše se dopředu pečlivě připraví, aby tím nebyla narušována plynulost a atmosféra bohoslužby.

Průběh bohoslužby:

Účastníci vstupují společně do připravené místnosti, která je osvětlená jen svíčkami. Jsou vyzváni, aby položili svůj předmět doprostřed na připravené prostěradlo a sedli si libovolně k nějakému bubnu.

Úvod

Předsedající představí téma „*Milovník ve mně*“ a stručně průběh bohoslužby. Přinesené věci symbolizují každého přítomného muže a také to, že nepřicházíme před Boha s prázdnými rukama. Předsedající vyzve každého muže, aby řekl, bez jakéhokoliv dalšího komentáře, která věc k němu patří.

Kříž

Všichni sedí u svého bubnu a předsedající zahájí bohoslužbu křížem.

První bubnování

Předsedající krátce nastíní myšlenku bubnování podle kapitoly 4.3.3 *Další možnosti a náměty* a vysvětlí cíl prvního bubnování.

První bubnování má napomoci k osvobození od myšlenek a problémů, s kterými účastníci přišli. Má pomoci k uvolnění a k naladění na bohoslužbu, na společnou chvíli s ostatními muži a s Bohem.

Společné bubnování trvá přibližně 15 minut. Prvních pět minut bubnuje každý, jak se mu líbí a jak chce, dalších pět minut se snaží už slyšet ostatní kolem sebe a najít s nimi společný rytmus, posledních pět minut se všichni snaží řídit podle hlavního bubnu, který udává jasný rytmus, který na závěr dá povel k ukončení bubnování.

V těchto třech etapách je také určitá symbolika. První etapa svojí zmateností a růzností připomíná život, z kterého muži přišli, mnohdy zrychlený, uspěchaný, bez prostoru a času pro druhé a pro Boha. Druhá etapa upozorňuje na důležitost každého člověka a potřebu ho vnímat a slyšet. Pokud se každý snaží vnímat toho druhého a dokáže ubrat ze své pozice, může z toho vzniknout pěkný společný rytmus. Třetí etapa ukazuje, jak je důležité slyšet jeden silný hlas a jak je pěkné, když se jím člověk nechá vést, což může ukazovat na Boha.

Modlitba

Bože, přicházíme se svými životy, chceme se chvíli zastavit a uvědomit si, že jsi nás stvořil takové, jací jsme, takové jsi nás chtěl a takové nás máš rád. Společně ti za to děkujeme a prosíme tě, buď nyní s námi a dej, ať zažijeme tvoji blízkost. Amen.

Uvedení do tématu

Pomocí připraveného dataprojektoru se promítne obraz kříže¹⁴⁵, který zahrnuje všechny čtyři mužské archetypy.

¹⁴⁵ Obraz vznikl jako dekorace pro Iniciaci v roce 2004, kterou v ČR vedl osobně Richard Rohr. Autoři obrazu jsou umělci otec a syn Radovi. Fotografie tohoto obrazu jsem našel na: *Web o mužské spiritualitě* [online], [cit. 2008-12-02]. Dostupné na WWW: <<http://chlapi.cz/archiv/obrazradovi.html>>.

Předsedající obraz představí a vysvětlí.

V centru obrazu je Kristus, který je zobrazený velmi chlapsky. Ve čtyřech rozích jsou scény z bible, které zobrazují čtyři mužské archetypy. Vlevo dole je znázorněn souboj Jákoba s Bohem – archetyp Bojovník. Vlevo nahoře je znázorněno podobenství o milosrdném Samařanu – archetyp Milovník. Vpravo nahoře je znázorněn prorok Izaiáš – archetyp Kouzelník. A vpravo dole je znázorněno podobenství o Marnotratném synu neboli Milosrdném otci – archetyp Krále.

Na kříži jsou vyobrazeny symboly násilí a jeho obětí: římský – německý voják a indián. Na Ježíšově stehně je naznačen doplňující ženský motiv – tvář Máří Magdaleny.

Předsedající ještě představí ve stručné charakteristice čtyři mužské archetypy podle kapitoly 3.2.2.

Následuje chvíle ticha a zamyšlení nad obrazem (cca 5 minut).

Zamyšlení nad obrazem milovníka

Pro tuto část se použije pouze výřez z obrazu, kde je znázorněno podobenství o milosrdném Samařanu, a opět se promítne.

Jeden z účastníků přečte toto podobenství (L 10,30-35).

„Jeden člověk šel z Jeruzaléma do Jericha a padl do rukou lupičů; ti jej obrali, zbili a nechali tam ležet polomrtvého. Náhodou šel tou cestou kněz, ale když ho uviděl, vyhnul se mu. A stejně se mu vyhnul i levita, když přišel k tomu místu a uviděl ho. Ale když jeden Samařan na své cestě přišel k tomu místu a uviděl ho, byl pohnut soucitem; přistoupil k němu, ošetřil jeho rány olejem a vínem a obvázal mu je, posadil jej na svého mezka, zavezl do hostince a tam se o něj staral. Druhého dne dal hostinskému dva denáry a řekl: 'Postarej se o něj, a bude-li tě to stát víc, já ti to zaplatím, až se budu vracet.'“

Potom předsedající hlouběji představí archetyp milovníka podle kapitoly 3.2.2 Čtyři mužské archetypy a zakončí to pohledem na Ježíše podle kapitoly 3.2.2.1 Ježíš z pohledu čtyř archetypů.

Každý z účastníků má před sebou k dispozici výběr hlavních bodů, jak se dá charakterizovat dospělý milovník, závislý milovník a impotentní milovník.¹⁴⁶ Může to sloužit k lepšímu zpětnému procházení a přemýšlení nad tímto tématem.

Aktivita

Následuje chvíle vlastního rozjímání (cca 10 minut) při kterém hraje meditativní hudba. Předsedající připomene, jak důležité je objevit a podporovat milovníka v sobě. Může tam vložit ještě některé jemně provokativní myšlenky (např.: Jestliže mě nudí poezie a umím číst jenom noviny, tak jsem v sobě pravděpodobně milovníka zabil. Jestliže naopak umím mít radost z barev, ze stínů, hudby, tak v sobě patrně kus milovníka mám.), které mají účastníkům napomoci k přemýšlení a hledání, jaká část jich samých je ovlivněná milovníkem a jestli v nich je milovník dospělý, závislý nebo impotentní.

Potom jsou vyzváni ke kreativní aktivitě, při které mohou na balicí papír namalovat nějaký zážitek nebo pocit, který je spojený s jejich vnitřním milovníkem.

Účastníci jsou upozorněni, že nebudou prezentovat své výtvořky, že nejde o to, vytvořit nějaký překrásný obraz. Jde jen o odvahu vzít fix a zkusit se kreativně vyjádřit a možná (u některých) překonat odpor ke kreativní činnosti.

Meditativní hudba stále hraje a rozjímání a kreslení probíhá zároveň. Je třeba dát dostatečný prostor, protože někteří déle sbírají odvahu.

Druhé bubnování

Následuje bubnování určené k tomu, aby účastníci uvolnili své emoce a dokázali díky bubnu projevit svého vnitřního milovníka.

Bubnování začne jeden hlavní buben, který celou dobu určuje rytmus, a který celé bubnování také zakončí. Účastníci mají nejdříve poslouchat hlavní buben, naladit se na něho a potom se přidávat. Jsou vyzváni, aby se nebáli při

¹⁴⁶ Viz příloha V.

bubnování experimentovat, ale vždy ať se řídí hlavním bubnem. Záleží na atmosféře, ale celé bubnování může trvat 10 až 15 minut.

Otče náš

Bohoslužba se zakončí společnou modlitbou *Otče náš*. Všichni účastníci si stoupnou kolem středu, kde jsou umístěny jejich přinesené předměty, chytí se kolem ramen a společně pomalu odříkávají tuto modlitbu.

Kříž

Po modlitbě se pustí a udělají kříž.

Všechny texty, které měli účastníci na začátku u svého místa, si mohou odnést domů a mohou jim sloužit pro jejich další přemýšlení nad tímto archetypem.

4.4.3 Srovnání

Všechny tři bohoslužby, které zde popisují, mají jedno společné téma. Sebepřijetí, vážít si sebe sama a objevit či utvrdit svoji hodnotu. V každé z nich je použit dostatek symbolických prvků, které mají sloužit k lepšímu přiblížení a prožití daného tématu. Je však důležitý vhodný komentář, aby se některé symboly nepřehlédly. Vždy je kladen více důraz na symbolické jednání, než na mnoho slov a modliteb. Symbolické jednání je předem pečlivě vysvětleno a pak už se nechá dostatek času a klidu, aby proběhlo a splnilo svůj úkol.

U každé bohoslužby je vidět jasná snaha účastníky vtáhnout a zapojit. Je dán jasný postup bohoslužby, ten ale nemusí být striktně dodržován, naopak může být podle potřeb a okamžité atmosféry přizpůsoben účastníkům.

První bohoslužba je zaměřena na celkové přijetí mužství a snaží se pojmout celý život muže se všemi klady i zápory. Další dvě bohoslužby spolu více souvisí tím, že každá se zaměřuje na zpracování jen jednoho mužského archetypu. Při archetypu krále je využito liturgické slavnosti Ježíše Krista Krále a je to zasazeno do eucharistické bohoslužby, což ukazuje na možnost využít

slavností církevního roku. Při archetypu milovníka se zase využívá jiných možností a nápadů.

Zpracování všech tří bohoslužeb ukazuje na to, že při zachování důležitých prvků při přípravě je mnoho způsobů, jak mužům nějaké téma předat.

Závěr

Cílem této práce bylo na základě poznatků získaných z literatury, která se zabývá pohledem na muže z psychologického a spirituálního hlediska, ukázat důležité prvky, které by měla mít bohoslužba pro muže.

Dospěl jsem k závěru, že muži jsou více nasměrováni ven s touhou své okolí měnit, že pro ně je velice důležitá jejich práce, kdežto ženy jsou více zaměřené dovnitř s větší schopností se přizpůsobit a naslouchat, což pomáhá vytváření vztahů. V každém člověku je jak mužská, tak ženská stránka, důležité je umět je objevovat a využívat ve svém životě a stávat se čím dál více celistvým člověkem.

Dále jsem zjistil, že pro každého člověka je velice důležitá přítomnost náboženství v jeho životě. Náboženství pomáhá člověku prožívat všední i sváteční dny naplno. K tomu také přispívá společenství, ve kterém může prožívat své životní události.

Zjistil jsem také, že je důležité, aby si muž sám sebe vážil, věděl od své hodnotě a dokázal se přijmout takový, jaký je. K tomu může pomoci mužská spiritualita, která muži pomáhá k objevení a přijetí sebe. Sebepoznání, sebezpřijetí a vyrovnanost přispívají k tomu, že muž dokáže pak být také dobrým otcem.

Dotazníková sonda mi ukázala, že muži vnímají a prožívají přítomnost Boha a že mají potřebu si hledat pro to prostor a není jim to lhostejné. Také že velkou roli hraje osobní přístup lidí, s kterými se setkají a také osobní přístup od těch, kteří vedou církve a farnosti.

Dále jsem objevil některé mužské prvky v židovské modlitbě a v Ježíšově poslední večeři. Jsou to osobní víra, rodinná a synagogální liturgie. Všechny tři prvky v prožívání víry jsou stejně důležité a navzájem se doplňují. Děti vidí svého otce, který se modlí a ukazuje jim Boha. Otec společně s celou rodinou jí, slaví a svým dětem žehná. Otec je ten, který jim předává víru a uvádí své syny do společenství. Poslední večeře Ježíšova je vložena do života a v životě zůstává. Ježíš použil zcela hmatatelné prvky související s židovským prožíváním, které pevně stojí na zemi a v životě.

Dnešní situace v církvi je trochu jiná a některé prvky z židovského prožívání by byly pro církve obohacující, třeba důraz na důležitost prožívání víry v rodině. Velká část náboženského života se odehrává v kostele, kde velkou zodpovědnost má kněz. Důležité je, aby bohoslužba vycházela ze života lidí, aby to byla opravdu slavnost celého společenství, a aby každý tam měl své místo.

Když jsem vzal na zřetel všechny tyto poznatky a ještě to doplnil o poznatky těch, kteří někdy bohoslužbu pro muže připravovali, mohu formulovat tři důležité prvky, které by neměly v bohoslužbě chybět:

- mít vždy před sebou konkrétního muže s jeho životem
- vycházet z jeho života,
- vložit nějaký impuls, který ho může posunout dál.

Nejdříve jsem si myslel, že přijdu na konkrétní prvky, které pomohou k přilákání mužů do kostelů, ale zjistil jsem, že by to stejně nefungovalo. Byla by to nějaká aktivita, která vychází seshora, důležité je, aby bohoslužba vycházela ze života těch, kteří se bohoslužby účastní a kněz, aby jim k tomu dával prostor.

Velice přínosná pro mě byla příprava a provedení vlastní bohoslužby, kde jsem mohl použít získaných informací a vyzkoušet si, že pokud bohoslužba je zaměřena na účastníka a na jeho život, je lépe přijímána a více oslovuje.

V této práci jsem si nekladl za cíl postihnout celé toto téma. Je to určitý impuls a snaha na toto téma upozornit. Myslím si, že prvky, které výše popisuji, se dají využít v přípravě bohoslužeb nejen pro muže, ale jakýchkoliv bohoslužeb. Může to také přispět k tomu, že díky bohoslužbám, které budou více vycházet ze života, bude křesťanství více oslovovat.

Seznam použitých zdrojů

Monografie:

- AUGUSTYN, J. *Být otcem*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2004. ISBN 80-7192-581-0.
- BADINTEROVÁ, E. *XY. O mužské identitě*. Praha – Litomyšl : Paseka, 2005. ISBN 80-7185-727-0.
- CORETH, E. *Co je člověk?* Praha : Zvon České katolické nakladatelství, 1994. ISBN 80-7113-098-2.
- CRABB, L. *Muž a žena*. Praha : Návrat domů, 1997. ISBN 80-85495-72-4.
- DI SANTE, C. *Židovská modlitba*. Praha : Oikúmené, 1995. ISBN 80-86005-00-3.
- Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-438-5.
- DURKHEIM, E. *Elementární formy náboženského života*. Praha : OIKOYMENH, 2002. ISBN 80-7298-056-4.
- ELDREDGE, J a S. *Úchvatná*. Praha : Návrat domů, 2006. ISBN 80-7255-136-1.
- ELIADE, M. *Iniciace, rituály, tajné společnosti. Mystická zrození*. Brno : Computer Press, 2004. ISBN 80-722-6901-1.
- ESTÉS, P. C. *Ženy, které běhaly s vlky*. Praha : Pragma, 1999. ISBN 80-7205-648-4.
- Eucharistické modlitby*. Praha : Liturgická komise Biskupské konference ČSFR, 1992.
- FERRERO, B. *Vychovávej jako Don Bosco*. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-294-2.
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha : Portál, 2005. ISBN: 80-7367-040-2.
- HOFER, M. *Männer glauben anders*. Innsbruck : Tyrolia, 2003. ISBN 3-7022-2506-4.
- KUGLER, T.; HOCHHOLZER, M. *Werkbuch Männerspiritualität*. Freiburg im Breisgau : Herder, 2007. ISBN 978-3-451-28368-0.

- MOORE, R.; GILLETTE, D. *Král, válečník, kouzelník, milovník aneb o mužské psychice*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2001. ISBN 80-7106-444-0.
- MURPHY, R. F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha : Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN 80-85850-53-2.
- PABLE, M. W. *Duša muža*. Trnava : Dobrá kniha, 2002. ISBN 80-7141-383-6.
- PETROSILLO, P. *Křesťanství od A do Z*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1998. ISBN 80-7192-365-6.
- Písmo svaté Starého a Nového zákona, Český ekumenický překlad*. 6. přepracované vyd. Praha : ČESKÁ BIBLICKÁ SPOLEČNOST, 1995. ISBN 80-85810-08-5.
- PONĚŠÍNSKÝ, J. *Fenomén ženství a mužství*. Praha : Triton, 2004. ISBN 80-7254-374-1.
- ROHR, R. *Adamův návrat. Mužské iniciace*. Praha : Vyšehrad, 2005. ISBN 80-7021-784-7.
- ROHR, R.; MARTOS, J. *Cesta divokého muže*. Brno : Cesta, 2002. ISBN 80-7295-032-0.
- ROHR, R.; MARTOS, J. *Proč být katolíkem?* Brno : Cesta, 2003. ISBN 80-7295-047-9.
- ROHR, R.; MARTOS, J. *Stát se moudrým mužem*. Brno : Cesta, 2007. ISBN 978-80-7295-097-3.
- ŘÍČAN, P. *Psychologie náboženství*. Praha : Portál, 2002. ISBN 80-7178-547-4.
- SHELDRAKE, P. *Spiritualita a historie: úvod do studia dějin a interpretace křesťanského duchovního života*. Brno : CDK, 2003. ISBN 80-7325-017-9.
- SOKOL, J. *Člověk a náboženství*. Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-886-4.
- ŠTAMPACH, I. O. *Malý přehled náboženství*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1992. ISBN 80-04-26123-X.
- VACEK, V. *Pozvání k Večeři Páně*. Praha : Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-919-5.
- VODÁKOVÁ, A.; VODÁKOVÁ, O. *Rod ženský: Kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?* Praha : Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-18-0.
- ZOJA, L. *Soumrak otců*. Praha : Prostor, 2003. ISBN 80-7260-145-8.

Elektronické dokumenty:

Ein Beschluss der Gemeinsamen Synode der Bistümer in der Bundesrepublik

Deutschland [online], [cit. 2008-12-02]. Dostupné na WWW:

<http://www.dbk.de/schriften/synode/Dateien/Synode_in_Teilen/06_Gottesdienst.pdf>.

LAKOSILOVÁ, M. Potřebujeme, aby nás někdo potřeboval: rozhovor s P.

Václavem Vackem. *Katolický týdeník* [online]. 2007, č. 44 [cit. 2008-12-02].

Dostupné na WWW:

<<http://www.katyd.cz/index.php?cmd=page&type=11&article=5149>>.

MAZANEC, J. Nedopustit instantní náboženství: rozhovor s Dr. Michalem

Kaplánkem. *Katolický týdeník* [online]. 2004, č. 47, [cit. 2008-12-02].

Dostupné na WWW:

<<http://www.katyd.cz/index.php?cmd=page&type=11&article=752>>.

RŮŽIČKA, F. Proč muži rádi společně bubnují. *Zdislava – měsíčník litoměřické*

diecéze [online]. 2005 [cit. 2008-12-02]. Dostupné na WWW:

<<http://zdislava.signalny.cz/clanek.php?id=598>>.

Web o mužské spiritualitě [online], [cit. 2008-12-02]. Dostupné na WWW:

<<http://www.chlapi.cz/>>.

Seznam příloh

Příloha I	Dotazník k diplomové práci.....	80
Příloha II	Vyplněné dotazníky (přiložený kompaktní disk)	
Příloha III	Bohoslužba v původním německém znění: Aus welchem Holz bist du geschnitzt?	83
Příloha IV	Bohoslužba v původním německém znění: Den inneren König stärken.....	92
Příloha V	Archetyp milovník	98

Přílohy

Příloha I: Dotazník k diplomové práci

Dotazník k diplomové práci

Muži prožívají víru jinak. Mužské bohoslužby.

Studuji Teologickou fakultu v Českých Budějovicích a téma mé diplomové práce je: Jak muži prožívají víru se zaměřením na bohoslužbu. První část je věnovaná spíše psychologicko-spirituálnímu hledisku a druhá část je již z pohledu liturgického s konkrétními návrhy pro bohoslužbu.

Tento dotazník bych chtěl použít pro první část, jako takové oživení a ukázání reality konkrétního života.

Několik informací k tomuto dotazníku. Tento dotazník je anonymní, jen prosím uveďte svůj věk. Kromě otázky 2. je vždy nějaké upřesnění nebo alespoň možnost odpověď rozvést. Budu rád, když toho využijete a odpověď zkonkretizujete a upřesníte. Pokud budete potřebovat nějaké objasnění můžete psát na e-mail: bakrij@seznam.cz nebo volat na číslo: 732 656 165. Předem vám děkuji za čas, který tomu budete věnovat.

Jirka Baláš

Věk:

- 1) **Co vidíš ve svém životě jako důležité?** (Prosím, uveď pět oblastí a seřaď je podle důležitosti!)

- 2) **Vyhledáváš si čas pro sebe?** (ano/ne)

3) **Máš nějaké rituály?** (Pokud ano, napiš je!)

.....
.....
.....
.....

4) **Vnímáš či prožíváš konečnost a přesažnost svého života?**

.....
.....
.....
.....

5) **Máš čas, prostor, potřebu pro svoje vnitřní, osobní prožívání vztahu s Bohem?**

.....
.....
.....
.....

6) **Cítíš se přijímaný v církvi a ve farnosti?**

.....
.....
.....
.....

7) Máš v tomto církevním prostoru přátele?

.....

.....

.....

.....

Příloha III: Bohoslužba v původním německém znění: Aus welchem Holz bist du geschnitzt?

Aus welchem Holz bist du geschnitzt?

Männergottesdienst in der Fastenzeit

MARKUS ROENTGEN

Aus welchem Holz bin ich als Mann geschnitzt? Die Fastenzeit kann uns mit ihrer Kargheit ein Stück weit von äußerlichen Ablenkungen befreien und zu uns selbst zurückführen. In einer Feier dürfen wir vor Gott unser Leben in den Blick nehmen und erfahren, dass es gut ist, wie Gott uns als Männer geschaffen hat.

Zum Rahmen des Angebots

Vorbemerkung

Der Männergottesdienst kann in einer Kirche, in einem Versammlungsraum oder, bei entsprechenden Wetterbedingungen, im Freien gefeiert werden. Er eignet sich auch im Rahmen von Männerwallfahrten und Männerpilgerwegen, etwa zu Fuß oder mit dem Fahrrad.

Vorbereitung

- Verschiedene Hölzer und Holzsorten sollen im Vorhinein gesammelt werden – grobe, feine, kantige, runde, weiche, harte, alte, junge, behandelte, unbehandelte, geschliffene, ungeschliffene, geschälte, mit Rinde etc.
- Ist der Mann, der den Gottesdienst leitet, mit der Männergruppe in der Natur unterwegs, kann das Sammeln von Hölzern mit den Männern gemeinsam unternommen werden. Hierbei sollte noch nichts thematisch vorweggenommen werden.
- Eine feuerfeste Schale wird benötigt, ebenso ein größeres Gefäß mit Wasser, DIN-A5-Zettel, Stifte, eine große Kerze, wenn möglich eine Osterkerze.

- Fotokopien (für jeden Mann vorbereitet – und jeweils eine größere für die Mitte) von der »Erschaffung des Adam« und der »Erschaffung Evas« aus Michelangelos Gemälden in der Sixtinischen Kapelle.

- Es soll für die Möglichkeit gesorgt werden, dass die Männer im Kreis sitzen können. Im Raum hängt das Misereor Hungertuch 2006, dessen Ausdruck der Schöpfung von Frau und Mann im Gottesdienst Aufnahme findet. In der Mitte stehen Osterkerze, Feuerschale, Wasserkrug; zwei DIN-A3-Abbildungen von den oben beschriebenen Bildern der »Erschaffung des Adam« und der »Erschaffung Evas« liegen davor, ebenso die Zettel und Stifte. Um dieses Zentrum herum liegen die vielen verschiedenen gesammelten Hölzer.

Ohne Zeitdruck Gottesdienst zu feiern ist wichtig, alles soll leicht, intensiv, aufmerksam und in Ruhe entstehen können. – Die Impulstexte sind Vorschläge, die sich jeder Leiter des Gottesdienstes so zu Eigen machen sollte, dass sie ihm entsprechen und er sie glaubwürdig sprechen kann.

Ablauf

Lied: Ausgang und Eingang (EG 175)

Begrüßung:

Die Männer sollen sich vergegenwärtigen, dass Gott als der stets liebend Gegenwärtige immer schon vor ihnen da ist. Jeder Mann soll sich ganz individuell eingeladen fühlen, dieser stets vorhandenen Gegenwärtigkeit des lebendigen Gottes mit einer eigenen Geste zu entsprechen.

Individuelle Gesten der Männer:

Verbeugung, Stehen, Knien, Liegen, Erheben der Hände etc.

Alle sprechen und vollziehen gemeinsam, langsam und nachdrücklich:

Im Namen des Vaters und des Sohnes und des Heiligen Geistes.

*Erbarmen und Versöhnung**Begrüßung:*

Wir feiern Gottesdienst, wir feiern, dass Gott uns immer schon zuvor dient und liebt, indem er uns will, erschafft und begleitet, bevor wir Gott, uns selbst und einander entsprechen können in Wort und Tat und Leben.

Wir Männer verkehren das oft, wollen alles alleine und selber schaffen und machen, verschließen uns, gottfern, hart gegen uns selbst, hart und auch verletzend, ungerecht, mitunter auch zerstörend gegeneinander, gegen Frauen und Kinder, Lebewesen und Dinge.

Hören wir ein Gebet von Ernst Herhaus. Er hat seine Alkoholkrankheit in einem Buch ausgedrückt: »Gebete in die Gottesferne«. Er hat seine Krankheit durchgebetet, ohne in endgültige Selbstverachtung zu fallen – aber auch ohne sich und seine Situation als Mann tragisch zur Schau zu stellen. Seine Gebete sind tief. Sie können uns Männern in unseren unterschiedlichsten Krankheiten, auf unseren Kreuzzügen und Kreuzwegen, in unseren je eigenen Verkehrungen und Verdrehungen durch Schuld und Sünde etwas aufschließen, das

uns wieder stärker für Gott, für uns selbst, für die Menschen auf unserem Weg bereiten möge. Darum bitten wir Gott, den Vater, der in Jesus Christus, durch die Kraft des Heiligen Geistes, in Leben, Lieben und Leiden, durch Kreuz und Tod hindurch auferweckt zur Auferstehung und uns so Nähe und Öffnung gibt.

Gebet:

Nimm Wohnung, Gekreuzigter, im Haus meiner Mängel. Meine Liebe zu dir ist größer als meine Mängel. Mein Haus ist kalt und leer, aber meine Liebe zu dir ist nicht kalt, und sie ist nicht leer. Meine Liebe zu dir ist die Fackel des Nichts im Haus meiner Mängel, ein Schimmer der Freude durch meine Leere. Lasse mich unreinen Mann meine Wohnung

für dich reinigen und schmücken mit festlicher Demut vor dir, mit kargen und aufrichtigen Zeugnissen von deiner Wirklichkeit in meinen Mängeln.

Ernst Herhaus, Gebete in die Gottesferne, dtv, München 1987

Aktion zum Kyrie-Ritus:

Einladung, dass jeder Mann zur Mitte geht, sich einen Zettel, einen Stift nimmt, sich wieder an seinen Platz begibt und ein Ereignis seines Lebens aufschreibt, das ihn mit besonders starken Schuldgefühlen belädt.

Den Impulssatz hineingeben:

Der Gott des Erbarmens vergibt uns Sünde und Schuld – wir Männer müssen oft erst lernen, diese Vergebung anzunehmen und uns mit uns selbst zu versöhnen. Lassen wir uns mit Gott und miteinander versöhnen.

Einladung an jeden Mann, nach vorne zu gehen, seinen Zettel an der Osterkerze zu entzünden und in der Feuerschale zu verbrennen. Danach Wasser aus dem Krug zu nehmen und sich damit Gesicht und Hände zu waschen. Dies soll langsam und nacheinander und in Ruhe geschehen.

Immer, wenn ein Mann dies getan hat, gemeinsames *Lied:*

Misericordias Domini

T: Liturgie der Kirche, M: J. Berthier (1923–1994)

© Ateliers et Presses de Taizé, 71250 Taizé-Communauté, Frankreich

Impuls danach (ganz kurz und prägnant):

Jetzt können wir befreit loben – und alle Menschen, alle Männer, Frauen, Mädchen und Jungen, ja die Welt und all ihre Völker in unser Lob mit hineinnehmen, vielleicht gerade die Menschen, mit denen wir es schwer haben oder denen wir es schwer machen.

Lied: Laudate omnes gentes (EG 181.6)

Leiter: Jetzt sind wir bereitet, Worte der Heiligen Schrift zu hören und mit dem Herzen aufzunehmen. Wir hören ein Wort aus dem Anfang des

Schöpfungsberichtes und dazu ein Wort des Apostels Paulus. Sie klingen wie Gegensätze, beziehen sich aber aufeinander, so, wie unsere Natur und die Gnadenerfahrung, glauben zu können, die Gott uns schenken kann, nicht auseinandergerissen werden dürfen.

Lesungen

Es wäre gut, hier zwei mitfeiernde Männer als Lektoren zu finden.

1. *Lektor:* Lesung aus dem Buch Genesis, aus den Versen 26–28 des 1. Kapitels: »Dann sprach Gott: Lasst uns Menschen machen als unser Abbild, uns ähnlich... Gott schuf also den Menschen als sein Abbild; als Abbild Gottes schuf er ihn. Als Mann und Frau schuf er sie... Gott segnete sie.«

2. *Lektor:* Lesung aus dem Brief des Apostels Paulus an die Galater, aus dem 3. Kapitel der 28. Vers; aus dem 6. Kapitel der 2. Vers: »Es gibt nicht mehr Juden und Griechen, nicht Sklaven und Freie, nicht Mann und Frau; denn ihr alle seid ›einer‹ in Christus Jesus... Einer trage des anderen Last; so werdet ihr das Gesetz Christi erfüllen.«

Lassen wir die gehörten Worte tief in uns hineinfallen.

Stille halten (etwa zwei Minuten)

Aktion zu den Lesungen (statt einer Predigt):

Leiter: Schaut auf den Teil des Hungertuches, wo der gleichberechtigten Erschaffung von Frau und Mann durch den Schöpfergott gedacht wird. Wir haben unsere Gottverbundenheit, ja Gottähnlichkeit und Würde als Mann, als Männer vernommen, wir haben zugleich gehört von derselben Gottverbundenheit, Gottähnlichkeit und Würde der Frau, der Frauen.

Wir haben die Zusage, dass es in und durch Jesus Christus, durch das Geheimnis seiner Liebe, in Menschwerdung, Leben, Kreuz, Leiden, Tod und

Auferstehung eine größere Einheit von Mann und Frau gibt, die die Geschlechter nicht mehr auseinanderreißt, ohne Weiblichkeit und Männlichkeit aufzulösen in ein geschlechtsloses Drittes. Diese größere Einheit überspringt unser wunderbares Geschaffensein als geschlechtliche Wesen, als Mann und Frau, nicht. Mozart lässt es von Pamina und Papageno in der »Zauberflöte« singen: »Mann und Weib und Weib und Mann rühren an die Gottheit an.«

Aus diesem Zusammenhang bitte ich jeden Mann hier, in die Mitte zu gehen und sich eines der Hölzer zu suchen, eines, das zu dir passt; nimm dir auch wieder einen Zettel und einen Stift mit. Dann schaue es dir an unter der Frage: Aus welchem Holz bin ich, als Mann,

geschnitzt? Geh zurück, setze dich dann wieder in den Kreis und erzähle zunächst deinem Nebenmann etwas von dir.

(Etwa fünf Minuten)

Jetzt finde für dich einen Satz, der dich und das Holz, aus dem du geschnitzt bist, so beschreibt, dass er dich als guten, zärtlichen, kraftvollen Mann aus der grundguten Schöpfung Gottes sehen lässt. Bitte beschreibe dich jetzt einmal nicht negativ. Versuche zu ahnen, dass Gott Grundgutes in dich hineingelegt hat. Schau auf das wundervolle Bild der Erschaffung des Adams und der Eva, gemalt von Michelangelo in der Sixtinischen Kapelle, das in der Mitte ausliegt. Nimm dir eine Kopie als Anregung mit an den Platz.

Noch ein Hinweis auf dieses Bild: Bei der »Erschaffung des Adam« durch Gott, den Vater, ist die göttliche Weisheit als junge Frau in der linken Armbeuge Gottes des Vaters zu sehen. Die Dynamik des Heiligen Geistes beim Schöpfungsakt wird also weiblich dargestellt – ergänzend zum männlich dargestellten Gottvater. So wird deutlich, dass die Ebenbildlichkeit Gottes im erschaffenen Menschen nie geschlechtslos, vielmehr von Anfang an »männlich und weiblich« ist.

Schreibe jetzt den Satz auf, deinen Satz über dich als Mann, und lege ihn dann in die Mitte.

Einladung zur Aktion:

Jetzt bitte ich zwei Männer, nach vorne zu gehen und uns diese Sätze, Sätze über uns und unsere gottverbundene Männlichkeit, die uns Männern, den Frauen und Kindern hoffentlich zugute kommen, vorzutragen. Dies soll uns Ansage sein und darin auch Bitte und Dank.

Nach jedem Satz singen wir den *Liedvers*: Bonum est confidere – hören, aufmerksam vernehmen, in den Liedruf, als Bejahung, Bitte und Dank verstanden, einstimmen.

Bonum est confidere

T: Liturgie der Kirche; M: J. Berthier (1923–1994)

© Ateliers et Presses de Taizé, 71250 Taizé-Communauté, Frankreich

Impuls zum Evangelium:

Das, was wir gehört haben, wird uns vom Evangelium Gottes weiter erschlossen, wenn wir es so nehmen können, wie es der erste Psalm der Heiligen Schrift sagt, aus dessen ersten drei Versen wir hören:

Wohl dem Mann, der ...

... Freude hat an der Weisung des Herrn, über seine Weisung nachsinnt bei Tag und bei Nacht.

Er ist wie ein Baum, der an Wasserbächen gepflanzt ist, der zur rechten Zeit seine Frucht bringt und dessen Blätter nicht welken.

Alles, was er tut, wird ihm gut gelingen.

So lasst uns mit Dank das Evangelium vernehmen und, wenn möglich, im Herzen verkosten. Es ist dem Markusevangelium entnommen, den Versen 26–28

im 4. Kapitel, wo Gott mit einem Mann verglichen wird, der Kostbares in uns hineinlegt und uns zu dessen Entfaltung

freilässt, ja, im Bild legt er, Gott, sich sogar schlafen und traut uns viel, sehr viel Fruchtbares zu, in unserem Männerleben, in unseren Beziehungen, als Partner, Väter, Großväter, in Arbeit, Freizeit und Ruhe.

Evangelium:

Er (Jesus) sagte: Mit dem Reich Gottes ist es so, wie wenn ein Mann Samen auf seinen Acker sät; dann schläft er und steht wieder auf, es wird Nacht und wird Tag, der Samen keimt und wächst, und der Mann weiß nicht, wie. Die Erde bringt von selbst ihre Frucht, zuerst den Halm, dann die Ähre und dann das volle Korn in der Ähre.

Ein Satz dazu:

In der Annahme dieser Gabe Gottes an uns können wir Männer selber, Tag für Tag mehr, gebender, zutrauender und zulassender werden wie der Mann, von dem das Evangelium spricht.

Abschluss

Leiter: Ich bitte euch jetzt, einen Kreis zu bilden, wo jeder Mann seine Hand stärkend auf die Schulter seines Vordermannes legt und so jeder die stärkende Hand seines Hintermannes auf seiner Schulter spürt. Wir stehen um die Mitte herum, mit der Osterkerze im Herzen des Raumes und unserer Zeit, mit der Schale, gefüllt mit unseren, dem Erbarmen Gottes übergebenen Verstrickungen, mit dem Wasserkrug, aus dem uns Reinigung und Belebung zukam, mit den uns wohl-meinenden Sätzen auf den Zetteln, rund um die Erschaffung

Adams und Evas in Michelangelos Gemälde. Unsere freie Hand hält das »Holz, aus dem wir geschnitzt sind.« Die andere Hand hält und stützt, unsere Schulter wird von hinten gut berührt. So können wir im großen Gebet Jesu alles zusammenfließen lassen.

Gemeinsames Gebet:

Vaterunser

Segen:

Wendet euch jetzt einander zu. Jeder Mann segne seinen Nachbarn – und lasse sich von ihm segnen. Werdet zum Segen! Amen!

*Segensvollzug**Impuls danach:*

Jetzt löst euch voneinander. Wir gehen jetzt wieder auseinander, ein jeder in sein Eigenes: zur Partnerin, zu Kindern, in die eigenen vier Wände, zur Arbeit, in Alltage und Sonntage.

Nehmt euch gleich einen der Zettel mit, die Wertschätzendes über uns Männer mitteilen. Es kann der eigene sein, es kann auch ein Zettel eines anderen Mannes sein. Verwahrt ihn gut auf, da, wo euer Blick in Zukunft öfter hingehet (in die Geldbörse, an den Computer, in die Brieftasche, in die Bibel ...).

Alles in uns werde mehr und mehr zum Segen. Der alte Ruf der Kirche zum Ende der Messe heißt im Lateinischen: »Ite missa est!« Das heißt übersetzt: »Geht – es ist Messe, die Messe geht weiter!«

Dazu wollen wir singen.

Lied:

Alles meinem Gott zu Ehren (GL 615)

Příloha IV: Bohoslužba v původním německém znění: Den inneren König stärken.

Den inneren König stärken

Gottesdienst

W I L F R I E D VOGELMANN

Basilika bedeutet »Königshalle«. Ein Gottesdienst in einer Basilika (oder auch einer anderen Kirche) unterstreicht die königliche Würde, die Christen durch die Taufe erlangt haben.

Das wird im folgenden Modell besonders bewusst – und ebenso, dass die Königswürde immer auch Verpflichtung gegenüber der Welt bedeutet.

Zum Rahmen des Angebots

- Dieser Gottesdienst kann das eben dargestellte Seminar abschließen, aber auch separat gefeiert werden.
- Vorzubereiten: Gefäß mit Olivenöl, CD-Player und CDs mit festlicher Instrumentalmusik und dem Weihnachtsoratorium von J. S. Bach, Bibeln oder Textblatt für das Bibelteilen

Ablauf

Im Eingangsbereich der Kirche:

Der Leiter steht mit einem kleinen Gefäß mit Olivenöl bereit. Die Männer ziehen einzeln an ihm vorbei.

Der Leiter zeichnet jedem Mann mit dem Öl ein Kreuz auf die Stirn und spricht:

N., erinnere dich an deine Taufe. In deiner Taufe wurdest du gesalbt im Namen Jesu Christi. Du selbst bist ein Gesalbter des Herrn.

Alternative:

Die Männer bekreuzigen sich bewusst mit Weihwasser zur Erinnerung an die Taufe, zur Stärkung der Verbindung mit dem Christkönig.

*Feierliche Instrumentalmusik zur Eröffnung**Eröffnungsgesang:*

Macht hoch die Tür (GL 107)

Kyrie: Kyrie der Missa de Angelis (GL 405)

Gloria: Auf Deutsch gesprochen (GL 354,1)

Gebet:

Lasset uns beten:

Großer Gott, Schöpfer und König, du hast uns geschaffen als dein Abbild. Du hast uns mit Herrlichkeit und Ehre gekrönt. Erfülle uns mit deiner Kraft. Schenke uns ein Gespür für unsere Würde. Richte uns auf, wo das Leben uns gebeugt hat. Darum bitten wir durch Jesus Christus, unseren König und Herrn. Amen.

Zur Lesung:

Der Weg unseres Königs Jesus von Nazaret wird in einem Lobgebet eindrucksvoll beschrieben. Obwohl er König, Meister und Herr war, ist er nicht gekommen, um sich bedienen zu lassen, sondern um zu dienen. Darum hat ihn Gott über alle erhöht.

Philipper-Hymnus: Philipper 2,5–11

Zwischenmusik:

Arie »Großer Herr und starker König« aus dem Weihnachtsoratorium

von J. S. Bach

Evangelium:

Geeignet sind je nach Zeit im Kirchenjahr: Markus 3,1–6 (Heilung des Mannes mit der verdorrten Hand), Lukas 1,26–33 (Ankündigung der Geburt Jesu), Matthäus 2,1–15 (Huldigung der Sterndeuter) oder Johannes 18,28 – 19,16 (Jesus vor Pilatus)

Bibelteilen:

Beispiel: Markus 3,1–6 – der Text liegt den Teilnehmern vor.

Drei Schritte:

1. Das Evangelium wird vorgetragen und in Stille meditiert: Welches Wort, welcher Satz spricht mich an?
2. Jeder Mann ist eingeladen, dieses Wort, diesen Satz laut vorzulesen.
3. Zweiergespräch mit dem Nachbarn: Jeder erläutert dem Partner, weshalb ihm dieses Wort, dieser Satz besonders wichtig geworden ist und was ihn an der Geschichte berührt (zwei mal drei Minuten).

Anschließend deutet der Leiter das Evangelium kurz unter Skizzierung der königlichen Gestalten: König, Tyrann, Schwächling (s. o., S. 299f. und 309f.).

Bestärkungsritual:

In Anlehnung an die Heilung des Mannes mit der verdorrten Hand: Jeder Mann stellt sich mit seinem Gesprächspartner in die Mitte oder an den Altar, legt ihm die Hand auf die Schulter und spricht ihm laut und für alle vernehmbar zu: »Du bist und bleibst ein königlicher Mann, dazu brauchst du nichts Besonderes zu tun oder zu leisten. Du bist ein Mann mit königlicher Würde.«

Danach treten beide an ihren Platz zurück. Im zweiten Durchgang kommt der andere Mann an die Reihe.

Anbetung und Mahlfeier:

Zur Aussetzung des Speisekelchs – Lied:

Wie soll ich dich empfangen (EG 11)

Zur Anbetung – Gebet:

Wer leben will wie Gott auf dieser Erde (GL 183), dann GL 564, 1+5
(Christus-König-Rufe)

Vaterunser

Friedensgruß:

Jesus Christus ist der Fürst des Friedens. Er kennt unsere Sehnsucht nach Frieden. Er weiß um unsere faulen Kompromisse, die wir im Schatten des Schwächlings schließen. Er weiß um den Friedhofsrieden, den wir mit Druck und Gewalt im Schatten des Tyrannen erzwingen. Deshalb spricht Christus der König: Nicht einen Frieden, wie die Welt ihn gibt, gebe ich euch – meinen Frieden gebe ich euch! Deshalb bitten wir: Mache uns beherzt und mutig, energisch und aufgeschlossen und schenke uns deinen Frieden.

Kommunion

Meditation:

Königlich sein heißt ...

Königlich sein heißt, sein Leben bewusst selbst zu leben.

Königlich sein heißt, selbst zu herrschen.

Königlich sein heißt, einen göttlichen Auftrag zu erfüllen.

Königlich sein heißt, die Grenzen des Reiches zu kennen und zu schützen.

Königlich sein heißt, souverän in sich zu ruhen, weil der König der Welt im eigenen Herzen wohnt.

Königlich sein heißt, seine Würde und Ausstrahlung aus der Kraft Gottes zu beziehen und zu nähren.

Königlich sein heißt, die vielfältigen Potenziale in der Familie, im Unternehmen, in der Gemeinde, im Land zu sehen und ihnen Räume zum Wachsen und zur Entfaltung zu eröffnen.

Königlich sein heißt, die eigenen Schatten zu kennen und zu integrieren.

Königlich sein heißt, sich mit allen inneren Impulsen auseinanderzusetzen, die ins Tyrannische oder Schwächliche locken.

Königlich sein heißt, sein Königtum von Gott zu empfangen als Gabe und Aufgabe.

Königlich sein heißt, in seiner königlichen Haltung von Gott gehalten zu sein.

Königlich sein heißt, seine Kraft aus den sieben Gaben des Geistes Gottes zu beziehen. Nach Jesaja 11,2 sind das der Geist der Weisheit und der Einsicht, der Geist des Rates und der Stärke, der Geist der Erkenntnis und der Gottesfurcht. Als siebte Gabe kommt der Geist der Frömmigkeit hinzu. Frömmigkeit heißt nach Jesaja 58, in allen Lebenszusammenhängen gerecht und barmherzig zu wirken.

Danklied:

z. B. Singt dem König Freudenpsalmen (in manchen diözesanen Eigentilen des Gotteslobes zu finden)

Schlussgebet:

Großer, starker Gott König des Himmels und der Erde. Wir danken dir. Wir waren in deiner Nähe. Und du bist uns nahe gekommen. Wir danken dir. Aufgerichtet und frei. Stehen wir vor dir. Wir danken dir. Wir sind bereit für unseren Weg. Geh mit uns. Großer und starker Gott. Geh mit uns.

In Jesus Christus, unserem König und Herrn.

Amen.

Segen

Schlussmusik:

CD mit festlicher Trompetenmusik

Literatur

RICHARD ROHR, Vom wilden Mann zum weisen Mann.

RICHARD ROHR, Masken des Maskulinen. Neue Reden zur Männerbefreiung, Claudius Verlag, München 1993 (1998).

RICHARD ROHR, Endlich Mann werden. Die Wiederentdeckung der Initiation.

ANSELM GRÜN, Kämpfen und Lieben. Wie Männer zu sich selbst finden

PATRICK M. ARNOLD, Männliche Spiritualität. Der Weg zur Stärke.

MANFRED TWRZNIK, Aufbruch zum Mann. Stark, lustvoll und weise – in Beruf, Alltag und Beziehung.

ROBERT MOORE / DOUGLAS GILLETTE, König, Krieger, Magier, Liebhaber. Die Stärken des Mannes.

Příloha V: Archetyp milovník

ARCHETYP MILOVNÍK

DOSPĚLÝ MILOVNÍK

- archetyp vášně a sladkosti života,
- oslava života,
- hraje si a ukazuje,
- hluboce smyslový,
- zdravé sexuální uvědomění,
- kontemplativní, soucitné empatické spojení se vším živým,
- prostor pro radost i bolest,
- citlivý k vnitřním i vnějším světům,
- estetické vědomí,
- schopnost zobrazování a vize,
- vidí a cítí do srdcí druhých,
- všeho se chce dotýkat a být dotýkán.

ZÁVISLÝ MILOVNÍK – AKTIVNÍ PÓL STÍNOVÉHO MILOVNÍKA

- je proti všem hranicím,
- žije pro radost okamžiku,
- posedlý nevědomím,
- ztracen v moři smyslů,
- nevědomky se identifikuje s Bohem jako milenec,
- odmítá pouze lidské štěstí,
- neumí odstoupit od svých citů,
- oběť své vlastní citlivosti,
- nemá střed,
- vnitřní fragmentace,
- stále nepokojný,
- nutkavé hledání „orgasmu bez konce“,
- zbožňovatel,
- mezi „množstvím forem“ neumí najít tu Pravou,
- bojí se opuštěnosti.

IMPOTENTNÍ MILOVNÍK - PASIVNÍ PÓL STÍNOVÉHO MILOVNÍKA

- depresivní,
- bez nadšení, radosti z života,
- bez vize, bez duchovního napojení,
- znuděný, netečný,
- cítí pouze svou sterilitu a plochost,
- odříznutý od svých citů, odcizený sobě i druhým,
- nemá chuť na nic,
- sexuální nečinnost, odmužštění,

- bez schopnosti si hrát, bavit se,
- provinilý, snadno zahanbený.

ABSTRAKT

BALÁŠ, J. *Muži prožívají víru jinak. Mužské bohoslužby*. České Budějovice 2008. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce Mgr. Ing. Zdeněk Demel, Th.D.

Klíčová slova: mužství, mužská spiritualita, mužské vlastnosti, příprava bohoslužeb, bohoslužby pro muže, zpracované bohoslužby.

Práce se zabývá pohledem na muže z psychologického a spirituálního hlediska. Ze získaných poznatků ukazuje důležité prvky, které by měla mít bohoslužba pro muže.

Nejprve se zabývá důležitostí náboženství v životě člověka, mužskými vlastnostmi a mužskou spiritualitou. K tomu přidává pohled na důležité mužské prvky, které se objevují v židovské modlitbě a v Ježíšově poslední večeři. Dále ukazuje současný stav a snahy v církvi v této oblasti.

Z těchto poznatků vychází a ukazuje důležité prvky, na které je třeba se při přípravě bohoslužeb pro muže zaměřit.

Celá práce je zakončena komentářem ke dvěma publikovaným bohoslužbám a ukázkou autorem vypracované bohoslužby.

ABSTRACT

BALÁŠ, J. *Men experience a faith differently. Liturgical services for men.* České Budějovice 2008.

Key terms: manhood, male spirituality, male characteristics, preparation of liturgy, liturgical services for men, liturgy workshops.

The thesis presented for diploma will deal with man from psychological and spiritual aspects. It will highlight important elements that should be part of liturgy for men.

Firstly, the thesis will deal with the importance of religion in a man's life, examining features that are specific to men and to male spirituality. To that will be added an exploration of some important male elements detected in Jewish prayer and in the prayer of Jesus during Last Supper.

Further it will show the present state of liturgy and the efforts the Church is making in this area. Based on these findings it will show what the important elements are, and on what it is necessary to focus attention, in the preparation of liturgy for men.

Finally the thesis for the diploma will comment on two liturgical services and present a liturgical service created by the author.